

การเรียนรู้

ฐานสมรรถนะเชิงรุก :

ถอดบทเรียนการปฏิบัติของ
โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ

กลอน

โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ

มากมูนก็หลายหลาหลายเรื่องราว

ทีละเล็กทีละน้อยค่อยเปลี่ยนผ่าน

วางแผนงานร่วมมือคือปัจจัย

เปลี่ยนเป้าหมายการเรียนรู้ครูเริ่มแก้

กาย สังคม อารมณ์ บ่มปัญญา

หลักสำคัญแน่นหนักเป็นหลักคิด

จึงความหมายเกิดแก่งานการเรียนรู้

สรรเสกนานานำมากล่าว

แต่ละก้าวมีคุณค่าน่าสนใจ

ครูตั้งต้นร่วมประสานคิดการใหญ่

สร้างแผนให้เป็นเชิงรุกทุกวิชา

เส้นทางแน่เพื่อผู้เรียนเปลี่ยนแปลงกล้า

ผลออกมาน่าภูมิใจกำไรครู

ลมเปลี่ยนทิศไปทางใดแม้ใจสู้

ร่วมเชิดชูความสำเร็จตั้งเพชรงาม

ธีรศักดิ์ จิระตราชู
ร้อยกรอง

การเรียนรู้

ฐานสมรรถนะเชิงรุก :

ถอดบทเรียนการปฏิบัติของ
โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

31.2 ส สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ส 691 ร การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก :
ถอดบทเรียนการปฏิบัติของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ
กรุงเทพมหานคร กรุงเทพฯ : 2564
70 หน้า
ISBN (e-book) : 978-616-270-368-3
1. การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก 2. Active learning
3. โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ 4. ชื่อเรื่อง

**การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก : ถอดบทเรียนการปฏิบัติของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ
กรุงเทพมหานคร**

สิ่งพิมพ์ สกศ.

อันดับที่ 69/2564

ISBN (e-book)

978-616-270-368-3

พิมพ์ครั้งที่ 1

มีนาคม 2565

จำนวนพิมพ์

-

จัดทำโดย

กลุ่มมาตรฐานการศึกษา

สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

99/20 ถนนสุขุมวิท เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300

โทรศัพท์ : 0 2668 7123 ต่อ 2528 , 2529

โทรสาร : 0 2243 1129

Website : www.onec.go.th

โรงเรียน ทุ่งมหาเมฆ

คำนำ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ดำเนินการขับเคลื่อนมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการศึกษา 3 ด้าน คือ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม พลเมืองที่เข้มแข็ง บนฐานคุณธรรม และค่านิยมร่วม ผ่านการดำเนินโครงการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ โดยมุ่งหวังว่าสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการและสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย จะได้ตัวอย่างแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการ นำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองต่อไป โดยในส่วนของการบริหารงานวิชาการ: การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นเรื่องที่มีความสำคัญ สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติได้ ดังนั้นเพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าว จึงได้มีการถอดบทเรียนเรื่อง นวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning โดยถ่ายทอดตัวอย่างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ซึ่งเป็นการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จจากโรงเรียน จำนวน 4 แห่ง ประกอบด้วย 1) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี 2) โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร 3) โรงเรียนประชาราษฎร์บำเพ็ญ กรุงเทพมหานคร และ 4) โรงเรียนสุจิตปูลี จังหวัดฉะเชิงเทรา มีจุดหมายสำคัญเพื่อประมวล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลการทำงานการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียน 4 โรงเรียนซึ่งมีความแตกต่างกันทั้งสังกัด บริบทการทำงาน ลักษณะครูและบุคลากร ตลอดจนจุดเน้นของโรงเรียนและแนวทางการบริหารจัดการ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เพื่อนำไปจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์นวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ในประเด็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ของสถานศึกษาที่เป็นต้นแบบ เพื่อสร้างให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะเป็นไปตามผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษาชาติในเชิงลึกตามมาตรฐานการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2561 ต่อไป

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาขอขอบคุณคณะทำงานถอดบทเรียนนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ที่ได้ดำเนินการถอดบทเรียนในครั้งนี้ รวมถึงขอขอบพระคุณในความร่วมมืออันดีของผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ นางสุดารัตน์ พลแพงพา ผู้อำนวยการโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ รวมถึงคณะครูของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆทุกท่าน ที่ได้ร่วมเรียนรู้และพัฒนางานร่วมกันและสนับสนุนข้อมูลในการถอดบทเรียนจนการดำเนินการครั้งนี้สำเร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ทุกประการ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

คำนำ	ก
สารบัญ	ข
ส่วนที่ 1 ส่วนนำ	1
มุมมอง/แนวคิดผู้บริหาร	2
ภาพรวมการดำเนินงาน	3
บริบทของโรงเรียน	6
ส่วนที่ 2 หลักการพื้นฐานและแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	9
ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	11
ส่วนที่ 2 การจัดการเรียนรู้สมรรถนะเชิงรุก	19
แนวทางที่ 1 ใช้งานเดิม เสริมสมรรถนะ	20
แนวทางที่ 2 ใช้งานเดิม ต่อเติมสมรรถนะ	22
แนวทางที่ 3 ใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ	23
แนวทางที่ 4 สมรรถนะเป็นฐาน ผสานตัวบ่งชี้	24
แนวทางที่ 5 บูรณาการผสานหลายสมรรถนะ	26
แนวทางที่ 6 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน	28
แนวทางที่ 7 การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน	29
แนวทางที่ 8 การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะนักเรียน ทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning)	30
ส่วนที่ 3 แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	33
1. แนวทางในการทำงานของครู	34
2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก	36
3. ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน	45
ส่วนที่ 4 การบริหารจัดการที่นำมาสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก	47
ส่วนที่ 5 แนวคิด/เส้นทางการดำเนินงานในอนาคต	51
ภาคผนวก	55

ส่วนที่ 1

ส่วนนำ

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

มุมมอง/แนวคิดผู้บริหาร

โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ เป็นโรงเรียนที่พัฒนามาต่อเนื่องยาวนาน ทุกอย่างเป็นการพัฒนาต่อยอด โดยอาศัยต้นทุนที่มีอยู่แล้วในการพัฒนาต่อยอด เน้นการให้การศึกษาทั้งผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน ด้านแหล่งเรียนรู้ โดยเฉพาะแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติ โรงเรียนตั้งอยู่กลางเมือง ในชุมชนมีพื้นที่จำกัด เต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้าง โรงเรียนจึงเป็นแหล่งเรียนรู้เป็นโอเอซิสให้แก่พื้นที่ชุมชนด้วย ผู้เรียนก็จะได้ออกมาสัมผัสและเรียนรู้จากแหล่งธรรมชาติในโรงเรียน ทั้งต้นไม้ ไม้ดอกไม้ใบที่มีอยู่แล้ว ก็เพิ่มพื้นที่ให้มีพื้นที่สีเขียวมากขึ้นในพื้นที่จำกัด เกิดเป็นสวนบนดาดฟ้า สิ่งเหล่านี้ก็ช่วยเอื้อให้คุณครูได้ใช้ประกอบการคิดออกแบบการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้ทุกพื้นที่ในโรงเรียนเป็นที่เรียนรู้ ได้กว้างขวางกว่าการเรียนรู้ในห้องเรียน ในฐานะผู้บริหาร จึงบำรุงรักษาสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น และพยายามคิดสร้างสรรค์เพิ่มเติม

ด้านบุคลากร ได้พยายามสร้างวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน เป็นเพื่อนพี่น้อง ที่ดูแลช่วยเหลือเอื้ออาทรกันในทุกด้าน ทำให้คณะครูสนใจและมั่นใจในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ความสนิทคุ้นเคยกัน ในบางเรื่องจึงอาจมีอุปสรรคปัญหา ก็สามารถร่วมกันฟันฝ่าไปได้ ทำให้คณะครูมีกรอบคิดแบบเติบโต (Growth mindset) ประกอบกับโรงเรียนเป็นโรงเรียนหลักในพื้นที่เป็นโรงเรียนในโครงการนำร่องหรือแกนนำต่างๆ ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งแน่นอนว่า ย่อมประสบความสำเร็จ

ย่อมประสบความสำเร็จ มีความคล่องตัวทางวิชาการและต้องลองผิดลองถูก ผู้บริหารกระตุ้นหนุนใจครูให้เห็นวิกฤตทั้งหลายเป็นโอกาสในการเรียนรู้ เพราะโครงการต่าง ๆ ย่อมมีชุดความรู้ บุคคล และทรัพยากรต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวพันในการดำเนินการ ครูย่อมได้เครือข่ายในการทำงานและเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่ตลอดเวลา การได้เรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากจะช่วยเพิ่มพูนคุณภาพการจัดการเรียนการสอนของตนเอง ผู้เรียนเกิดคุณภาพได้จริงแล้ว ตัวคุณครูแต่ละคนก็ได้เติบโต

นางสุดารัตน์ พลแพงพา
ผู้อำนวยการโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ

ทางวิชาการ เป็นผลงานได้ ทั้งยังสามารถนำความรู้และประสบการณ์เหล่านั้นไปแบ่งปันช่วยเหลือเพื่อนครูคนอื่น ๆ ได้ด้วย เป็นการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ไปพร้อมกันด้วย ความเป็นกัลยาณมิตรและการเป็นบุคคลที่ใฝ่เรียนรู้ของคณะครู จึงช่วยให้สามารถพัฒนาตนที่บางเรื่องบางประเด็นก็เป็นการเรียนรู้เชิงรุกอยู่แล้ว และการร่วมโครงการพัฒนาต่าง ๆ ก็ช่วยพัฒนางานการจัดการศึกษาให้กว้างมากขึ้นลึกมากขึ้นด้วย ผู้บริหารจัดการมีหน้าที่หนุนเสริมให้กำลังใจ และสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพของคณะครูให้เข้มแข็งมากขึ้น

ด้านการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เน้นการให้ความสำคัญกับจุดเด่นของสถานศึกษาที่สั่งสมมาจนกลายเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน ได้แก่ กิจกรรมรักการอ่าน การเป็นนักเรียนรู้ซึ่งประเด็นสำคัญมากคือการพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะเช่นนั้นก่อน การพัฒนาครูให้เป็นผู้รักการเรียนรู้ รักการอ่านจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งด้วย เมื่อผู้เรียนมีความสามารถพื้นฐานการเรียนรู้เหล่านี้ก็จะพื้นฐานสำคัญในการเรียนรู้และพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ออกไปได้อย่างกว้างขวาง การพัฒนาสมรรถนะอื่น ๆ ก็ควรเริ่มต้นจากพื้นฐานของคุณลักษณะและความสามารถเหล่านี้

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก หรือ Active Learning เป็นคำสามัญที่คนทั่วไปอาจคิดว่ารู้และเข้าใจดี หากแต่เมื่อมาเข้าร่วมโครงการ ก็ได้ตระหนักรู้ว่าแม้แต่เรื่องความเข้าใจแต่เดิมก็เป็นเพียงความเข้าใจเพียงบางส่วนบางมุม ต้องทำความเข้าใจในแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกเพิ่มเติม ส่วนการนำไปใช้ก็ยังต้องทดลองทำ นำประสบการณ์ และผลจากการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้ความเข้าใจแจ่มชัดขึ้นมากขึ้น เอาเข้าจริงการจัดการศึกษาก็ต้องศึกษาให้ถ่องแท้ เพื่อให้การดำเนินการถูกต้องครบถ้วน

ภาพรวมการดำเนินงาน

โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ เป็นโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนมีการพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้รับรางวัลหลากหลาย อาทิ รางวัลเกียรติคุณการจัดห้องสมุดได้อย่างดีจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ปี 2551 โรงเรียนในโครงการการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดสู่ห้องเรียนได้รับคัดเลือกเป็น Best Practice จากมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในปี 2533 รางวัลที่ 1 ห้องสมุดมีชีวิตที่ยั่งยืนและมุมในสถานศึกษายอดเยี่ยมในปี 2556

นอกจากนี้ยังมีธรรมเนียมปฏิบัติที่สร้างขึ้นจนกลายเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมขององค์กรได้แก่ การคัดลายมือ “ลายมือทุ่งมหาเมฆ” ตลอดจนสิ่งก่อสร้างและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดแหล่งเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนทุกคนได้เรียนภาษาอังกฤษกับครูต่างชาติ การจัดสวนบนดาดฟ้า (Rooftop Garden) ต้นทุนประสบการณ์และความรู้ของโรงเรียนที่ได้สั่งสมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตของทุกคนในโรงเรียน ล้วนส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก

โรงเรียนมีความตระหนักในสำคัญของการพัฒนาสมรรถนะผู้เรียน ในปี 2563 จึงได้เข้าร่วมโครงการวิจัยกรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้ร่วมเรียนรู้สาระต่าง ๆ ร่วมกัน และเรียนรู้ร่วมกับทีมโค้ชจากโครงการ มีการร่วมกันออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะ การเข้าร่วมโครงการวิจัยฯ ในครั้งนี้ ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนของการจัดการเรียนรู้ของครู

จากการพิจารณาข้อมูลต่าง ๆ คณะครูเลือกที่จะออกแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะโดยใช้ แนวทางที่ 2 ใช้งานเดิมต่อเติมสมรรถนะ สาเหตุที่เลือกใช้แนวทางนี้เพราะเป็นรูปแบบพื้นฐานไม่ซับซ้อน สามารถนำไปใช้ง่าย เหมาะสำหรับคณะครูที่เริ่มปรับการสอนอิงมาตรฐานสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ โดยคณะครูเห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่เคยได้ออกแบบไว้ ยังสามารถใช้จัดการเรียนรู้ได้ดี เพราะได้มีการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 แล้ว การสอดแทรกสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาเข้าสู่แผนการจัดการเรียนรู้เดิม ทำให้ครูไม่รู้สึกว่าเป็นภาระที่หนักเกินไป อีกทั้งสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน เพราะโรงเรียนยังจำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยคณะครูได้มีการดำเนินการในการออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการทำงานของโรงเรียนผนวกกับแนวทางที่ 2 ใช้งานเดิมต่อเติมสมรรถนะ ทำให้คุณครูได้แนวทางในการออกแบบการเรียนรู้ ดังนี้ 1) พิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำไว้แล้ว ในส่วนของสาระการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 2) พิจารณา/คัดเลือกสมรรถนะหลักที่สอดคล้องกับแผนการจัดการเรียนรู้เดิม 3) เพิ่มจุดประสงค์เชิงสมรรถนะ 4) เสริมงานหรือกิจกรรมเข้าไปในแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะควบคู่ไปกับการเรียนการสอนตามปกติ โดยเพิ่มหัวข้อใหม่ในแผนการจัดการเรียนรู้ เป็น “งาน/ภาระงาน/ชิ้นงาน” และ 5) ปรับกิจกรรมที่สามารถพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์เชิงสมรรถนะ

การดำเนินการปรับเปลี่ยนดังกล่าว ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูเปลี่ยนแปลงไป จากที่เน้นด้านความรู้ให้แก่ผู้เรียน ผ่านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการบรรยายหรืออธิบายที่ครูเป็นศูนย์กลาง เป็นการ**จัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นไปที่ผู้เรียนมากขึ้น** มุ่งการสร้างความหมายของการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดประสบการณ์โดยตรงมากกว่าเป็นผู้รับ (passive learner) เมื่อผู้เรียนสร้างความหมายจากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่างๆ ห้องเรียนจึงมีมิติที่น่าสนใจ และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันมากยิ่งขึ้น จากการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการบรรยาย อธิบาย และทำใบงาน จึงกลายเป็นการเรียนรู้เชิงรุกไปโดยที่คณะครูเองก็ไม่ทันรู้ตัว และเมื่อได้มีการนำแผนการจัดการเรียนรู้อย่างดังกล่าว ลงสู่ห้องเรียน พบว่ากระบวนการเหล่านั้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวทางการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็น การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active) การตื่นตัวทางอารมณ์ (Emotionally Active) กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางสังคม (Socially Active) ผ่านกระบวนการ/วิธีการ ต่าง ๆ ที่ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวของผู้เรียน เช่น การใช้เกม การใช้บทบาทสมมติ การใช้

การอภิปราย การสืบค้นด้วยตนเอง เป็นต้น โดยสรุปได้ 3 กระบวนการ คือ “ชวนให้ทำ นำให้ตรอง ลองให้คุย”

กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะนำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติในชีวิตผ่าน การจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการตื่นตัวทั้งทางกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ของคณะครู โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ ไม่เพียงแต่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามที่ได้คาดหวังไว้ แต่ยังทำให้ผู้เรียนมีทักษะ ในการสื่อสารมากขึ้น สามารถทำงานเป็นทีม ยอมรับในความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือกันในการทำงาน ประสพผลสำเร็จ มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน อีกทั้งเห็นคุณค่า ในตนเอง ผู้อื่น และงานที่ตนทำมากขึ้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนั้น ไม่เพียงแต่เด่นชัดในนักเรียนทั่วไป แต่พบว่า กระบวนการสอนสมรรถนะเชิงรุกนี้ ส่งผลให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับการยอมรับในการทำงาน จากเพื่อนร่วมชั้น ทำให้ได้แสดงออกตามความสามารถของตนเอง นอกเหนือจากทักษะ กระบวนการ คุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว สิ่งสำคัญที่สุด คือ ผู้เรียนมีความสุขและสนุก กับการเรียนรู้ เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในรายวิชา กระตุ้นให้เกิดความต้องการเรียนรู้จากภายในของ ผู้เรียนเอง

นอกจากผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงคณะครูเองก็มีการปรับเปลี่ยนไปด้วย โดยพบว่าครูมีปฏิสัมพันธ์ และมีการพูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการการเรียนรู้ และการแก้ไขปัญหาระหว่างการ จัดการเรียนรู้ นอกจากนี้ บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเปลี่ยนไป โดย**ครูเกิดความเชื่อมั่นนักเรียนมากขึ้น** ให้โอกาสนักเรียนได้ทำงานด้วยตนเอง และทำหน้าที่เพียงสอดส่องให้คำแนะนำและช่วยเหลือ และให้ นักเรียนได้ประเมินผลการทำงานของตนเอง ซึ่งต่างจากในอดีต ที่แม้ครูจะได้มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เกิดกระบวนการตื่นตัว แต่ครูยังเป็น**ผู้กำกับและเป็นผู้ประเมินผลทุกอย่างเพียงคนเดียว** ผู้เรียนจึงไม่ได้ เกิดการเรียนรู้จากการตื่นตัวในด้านต่าง ๆ อย่างแท้จริง

ผลการทำงานดังกล่าวทั้งการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และคณะครู เกิดจากการบริหารจัดการ ที่ผู้บริหารได้ออกแบบตามรูปแบบการพัฒนางานและบริหารจัดการศึกษาแบบ TMS (T คือ Transparency ความโปร่งใส M คือ Management การบริหารจัดการ และ S คือ Smart Kids การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ) ที่สำคัญคือ ผู้บริหารมีความตระหนักในการพัฒนาผู้เรียน และการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง เพื่อการปรับเปลี่ยน การเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ

บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่เลขที่ 13 ถนนนราธิวาสราชนครินทร์ แขวงทุ่งมหาเมฆ เขตสาทร กรุงเทพมหานคร เปิดสอนระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษา จำนวน 26 ห้องเรียน มีนักเรียน 636 คน (ข้อมูล 10 มิถุนายน 2564) ผู้บริหารและครู 26 คน ครูอัตราจ้าง 9 คน ลูกจ้างประจำ 3 คน ลูกจ้างชั่วคราว 7 คน มีอาคารเรียน 5 หลัง สิ่งก่อสร้างอื่นได้แก่ โรงอาหาร โบสถ์น้อย และหลังคาโดม อย่างละ 1 แห่ง มีแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน ได้แก่ ห้องปฏิบัติการต่าง ๆ (ห้องสมุด ห้องพยาบาล ห้องจริยธรรม ห้องนาฏศิลป์ ห้องดนตรีไทย ห้องสมุดการ์ตูน ห้องคอมพิวเตอร์ ห้องคณิตศาสตร์ ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการทางภาษา) แปลงเกษตร ห้องเรียนธรรมชาติ/บ้านต้นไม้ สระว่ายน้ำ และสนามโดม แหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน ได้แก่ วัดยานนาวา ชุมชนรอบโรงเรียนหมู่บ้านอาคารสงเคราะห์ ศูนย์วิทยาศาสตร์เพื่อการศึกษา เมืองจราจรจำลอง สวนรถไฟ อุทยานผีเสื้อและแมลง กรุงเทพมหานคร ดรุณบรรณาลัย ห้องสมุดเด็กปฐมวัย บ้านหม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ เป็นต้น ซึ่งสภาพแวดล้อมทั้งในโรงเรียน ชุมชน และพื้นที่ใกล้เคียง เป็นต้นทุนสำคัญที่เอื้อให้ครูได้ใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกได้

โรงเรียนก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ.2507 ตามข้อตกลงระหว่าง กรมประชาสัมพันธ์ กระทรวงมหาดไทยกับกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ดินราชพัสดุ โรงเรียนได้พัฒนามาอย่างต่อเนื่องทั้งเรื่องอาคารสถานที่ และด้านวิชาการ มีผู้มาศึกษาดูงานในด้านต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง มีงานโครงการร่วมกับหน่วยงานต่าง ๆ ส่งผลให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ได้รับรางวัลหลากหลาย อาทิ (1) รางวัลเกียรติคุณการจัดห้องสมุดได้ดีจากสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ปี 2551

(2) โรงเรียนในโครงการการใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) การปรับเปลี่ยนกระบวนการคิดสู่ห้องเรียน ได้รับคัดเลือกเป็น Best Practice จากมูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้ในปี 2553 (4) รางวัลที่ 1 ห้องสมุดมีชีวิตที่ยั่งยืนและมุมในสถานศึกษายอดเยี่ยม ปี 2556 นอกจากนี้มีธรรมเนียมปฏิบัติที่สร้างขึ้นจนกลายเป็นอัตลักษณ์และวัฒนธรรมขององค์กรได้แก่ การคัดลายมือ “ลายมือทุ่งมหาเมฆ” ตลอดจนสิ่งก่อสร้างและบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดแหล่งเรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่ การจัดการเรียนการสอนให้นักเรียนทุกคนได้เรียนภาษาอังกฤษกับครูต่างชาติ การจัดสวนบนดาดฟ้า (Rooftop Garden) ต้นทุนประสบการณ์และความรู้ของโรงเรียนที่ได้สั่งสมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งเป็นวัฒนธรรมการเรียนรู้และการใช้ชีวิตของทุกคนในโรงเรียน ล้วนส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก รวมทั้งเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดวิสัยทัศน์ ปรัชญา คติพจน์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์ของสถานศึกษา กล่าวคือ

1

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

พัฒนาแหล่งเรียนรู้เสริมสร้างปัญญา ใช้ชีวิตพอเพียงตามวิถีไทย มุ่งมั่นสู่ความเป็นสากล

2

ปรัชญา

“สอนดี เรียนดี มีน้ำใจ”

3

คติพจน์

“ศึกษา กาโม ภวโหติ” ผู้ใฝ่การศึกษาย่อมเป็นผู้เจริญ

4

อัตลักษณ์ของสถานศึกษา

“ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน”

5

เอกลักษณ์ของสถานศึกษา

อนุบาลศึกษา : การจัดประสบการณ์โดยใช้วรรณกรรมเป็นฐาน
ประถมศึกษา : ลายมือแบบทุ่งมหาเมฆ

ส่วนที่ 2

○ **หลักการพื้นฐานและ
แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก**

ส่วนที่ 2

หลักการพื้นฐานและแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

แนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นแนวคิดสำคัญที่เป็นจุดเน้นในการพัฒนานักเรียน โดยเป็นแนวคิดหรือมโนทัศน์สำคัญเกี่ยวกับลักษณะการเรียนรู้ของนักเรียน ที่อธิบายว่านักเรียนมิได้เป็นผู้รับความรู้หรือข้อมูลที่ผู้อื่นถ่ายทอดมาให้เท่านั้น แต่นักเรียนจะต้องเป็นฝ่ายรุก คือ มีความตื่นตัวที่จะศึกษา จัดกระทำข้อมูล และสร้างความเข้าใจในข้อมูล หรือความรู้นั้น ๆ ให้แก่ตนเอง เพื่อทำให้สิ่งที่เรียนรู้มีความหมายต่อตนเอง อันจะส่งผลให้สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้

สาระในเอกสารฉบับนี้ได้นำเสนอข้อมูลการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ส่วนนี้เป็นการนำเสนอ แนวคิด แนวทาง และกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้อย่างตื่นตัว และเรียนรู้อย่างมีความหมาย

ส่วนที่ 2 การจัดการเรียนรู้สมรรถนะเชิงรุก

ส่วนนี้เป็นการนำเสนอสาระสำคัญเกี่ยวกับ แนวคิด แนวทาง ในการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งสร้างสมรรถนะให้นักเรียน เพื่อให้นักเรียนสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะในสถานการณ์ต่าง ๆ ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีลักษณะ **ต่อยอดจากแนวคิด แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก** เพื่อพัฒนานักเรียนให้มีสมรรถนะต่างๆ

ส่วนที่ 1 การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ลักษณะสำคัญ

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมีลักษณะสำคัญคือเป็นการเรียนรู้ของนักเรียนที่นักเรียนเป็นฝ่ายรุก นักเรียนเป็นผู้ใช้เวลาในการเรียนรู้ เป็นส่วนใหญ่ในการคิด ลงมือปฏิบัติ สรุป และสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนมีบทบาทมากกว่าผู้สอน โดยนักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจเป็นส่วนใหญ่ และเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนมีความตื่นตัวในการจัดกระทำข้อมูล และสร้างความเข้าใจในข้อมูลหรือความรู้นั้น ๆ ให้แก่ตนเองเพื่อทำให้สิ่งที่เรียนรู้มีความหมายต่อตนเอง อันจะส่งผลให้สามารถนำความรู้นั้นไปใช้ประโยชน์ได้

ในกระบวนการเรียนรู้ของนักเรียนนั้นอาศัยกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (Active Learning) ทั้ง 4 ด้าน คือ การตื่นตัวทางกาย (Physically Active) การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางสังคม (Socially Active) และการตื่นตัวทางอารมณ์ (Emotionally Active) โดยความตื่นตัวแต่ละด้านมีลักษณะดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางกาย (Physically Active)

เป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเคลื่อนไหวหรือตื่นตัวทางร่างกายในรูปแบบที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนได้เปลี่ยนอิริยาบถ สามารถคงความสนใจของนักเรียน ช่วยให้ร่างกายและ ประสาทรับรู้ตื่นตัว พร้อมทั้งจะรับรู้และเรียนรู้ได้ดี ซึ่งมีความสำคัญสำหรับนักเรียนในระดับปฐมวัย และ ประถมศึกษาตอนต้น

2. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active)

เป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมเคลื่อนไหวหรือตื่นตัวทางสติปัญญาหรือสมอง ฝึกการใช้ความคิด เป็นการใช้สติปัญญาของตนสร้างความหมาย ความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ การคิดในเรื่องที่นักเรียนสนใจ ประเด็นท้าทาย ประเด็นที่มีความหมายต่อตนเอง จะทำให้นักเรียนมีความผูกพันในการคิด และการกระทำ (engagement) ในเรื่องที่เรียน และการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางสังคม (Socially Active)

เป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้เคลื่อนไหวหรือตื่นตัวทางสังคม หรือมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมรอบตัว เป็นการขยายขอบเขตการเรียนรู้ของนักเรียนให้กว้างขึ้น เรียนรู้อย่างสนุกสนาน มีชีวิตชีวา ถ้านักเรียนได้มีโอกาสนำเสนอความคิดเห็น ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น ได้รับข้อมูลย้อนกลับ ได้ตรวจสอบความคิดของตนเอง ขยายความคิด และเรียนรู้จากผู้อื่น จะช่วยให้นักเรียนมีความตื่นตัว รับรู้และเกิดการเรียนรู้ได้ดีมากขึ้น

4. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางอารมณ์ (Emotionally Active)

เป็นการให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้ที่ได้เคลื่อนไหวหรือตื่นตัวทางอารมณ์ หรือความรู้สึก การเกิดความรู้สึกของนักเรียนจะช่วยให้การเรียนรู้มีความหมายต่อตนเอง กิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดควรกระทบต่ออารมณ์ ความรู้สึกของนักเรียนในทางที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ในเรื่องที่เรียนกระทบต่อความรู้สึกของนักเรียน มีความหมายต่อนักเรียน และจะส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนด้วย

กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทั้ง 4 ด้าน มีความสัมพันธ์ต่อกันและกันและส่งผลต่อการเรียนรู้ของนักเรียน ครูควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ มีส่วนร่วมในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (active learning) ทั้ง 4 ด้าน จะช่วยนักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง ต่างจากการเรียนรู้เชิงรับ (passive learning) นักเรียนเป็นผู้รับที่ไม่มีบทบาท หรือมีบทบาทน้อยในการสร้างความเข้าใจในเรื่องที่จะเรียนรู้ ทำให้ความตื่นตัวที่จะเรียนรู้และความเข้าใจน้อยลง ส่งผลให้การเรียนรู้ขาดประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ (Strategies) ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

กลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก คือ การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ทั้งทางร่างกาย (Physically Active) การคิดและสติปัญญา (Intellectually Active) อารมณ์ และจิตใจ (Emotionally Active) และทางสังคม (Socially Active) จะส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ดีขึ้น

ศาสตร์ทางการสอนมีทฤษฎี หลักการ และแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลาย รวมทั้งมีรูปแบบการเรียนการสอน (Instructional Models) วิธีสอน (Teaching Methods) และเทคนิคการสอน (Teaching Techniques) อีกหลากหลายรูปแบบที่สามารถนำมาใช้เป็นกลยุทธ์ในการสอนได้อย่างดี ครูจึงต้องศึกษา เลือกรูปแบบให้เหมาะสม ตรงตามความต้องการเฉพาะในการสอนแต่ละครั้ง เพื่อให้เป็นแนวทางกว้าง ๆ สำหรับครูในการเลือกกลยุทธ์ที่ช่วยกระตุ้นและส่งเสริมองค์ประกอบทั้ง 4 ด้านของการเรียนรู้เชิงรุก ดังตัวอย่างรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านสติปัญญา (Intellectually active learning) ให้ผู้เรียนเรียนรู้อย่างตื่นตัวโดยได้เคลื่อนไหวทางสมองหรือสติปัญญา (intellectually active) คือการคิด ผู้เรียนจะตื่นตัวถ้าได้ใช้ความคิด การคิดเป็น เครื่องมือในการทำความเข้าใจในสิ่งที่เรียนรู้ การคิดในเรื่องที่ผู้เรียนสนใจ ประเด็น ทำทาย ประเด็นที่มีความหมายต่อตนเอง จะทำให้ผู้เรียนมีความผูกพันในการคิด และการกระทำ ตัวอย่าง กลยุทธ์การจัดการเรียน การรู้เชิงรุกด้านสติปัญญามีดังนี้

1.1 การใช้คำถามกระตุ้นการคิด (Questioning)

1.2 การให้นักเรียนใช้กระบวนการสืบสอบ (Inquiry) หาคำตอบ

- 1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลให้ได้คำตอบหรือข้อสรุปในเรื่องต่าง ๆ และนำเสนอต่อกลุ่ม
- 1.4 การสังเคราะห์ข้อมูล และนำเสนอต่อกลุ่มด้วยสื่อและเทคโนโลยี
- 1.5 การให้นักเรียนทำโครงการ/โครงการที่สนใจ
- 1.6 การแก้โจทย์ปัญหาทั้งโจทย์ที่ครูเตรียมมา โจทย์ที่นักเรียนตั้งขึ้น โจทย์ที่มาจากชีวิตประจำวัน รวมทั้งโจทย์ที่มาจากสังคม และโลก
- 1.7 การให้นักเรียนเผชิญปัญหาและแก้ปัญหาด้วยตนเอง
- 1.8 การใช้เทคนิคแบบต่าง ๆ เช่น เทคนิคหมวก 6 ใบ ของเดอบอนโน (De Bono) เทคนิคการใช้ผังกราฟิก (Graphic Organizers), Sandwich Technique, Think-Pair-Share ฯลฯ
- 1.9 การใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ เช่น วิธีสอนแบบอุปนัย (Inductive Method) กรณีศึกษา บทบาทสมมติ การทัศนศึกษา ฯลฯ
- 1.10 การใช้กระบวนการเรียนรู้ต่าง ๆ เช่น การเรียนรู้แบบโครงงาน (Project-Based Learning) การเรียนรู้แบบแก้ปัญหา (Problem-Based Learning) การเรียนรู้แบบเผชิญสถานการณ์ (Situation-Based Learning) การเรียนรู้ผ่านปรากฏการณ์ (Phenomenal – Based Learning) ฯลฯ
- 1.11 การใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบต่าง ๆ เช่น Concept Attainment Model Synectic Model, Inductive Thinking Model, CIPPA Model, G PAS Model ฯลฯ

2. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านสังคม (Socially Active learning) ให้นักเรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ได้เคลื่อนไหวทางสังคม (Socially Active) มีโอกาสนำเสนอความคิดของตนเอง ต่อผู้อื่น รับฟัง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับข้อมูลย้อนกลับ ตรวจสอบความคิด ขยายความคิดของตนเอง และพัฒนาผลงานให้ดีขึ้น เป็นการได้เรียนรู้จากผู้อื่น กระบวนการต่าง ๆ นี้จะช่วยให้นักเรียนมีความตื่นตัวในการเรียนรู้ สามารถรับรู้และเกิดการเรียนรู้ได้ดี กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกด้านสังคมมีดังนี้

2.1 การให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่ม ได้นำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น รับข้อมูลย้อนกลับและพัฒนาผลงาน โดยใช้วิธีการสอนต่างๆ เช่น การจัดการอภิปรายกลุ่มย่อย เปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วม การใช้บทบาทสมมติผลัดเปลี่ยนกันเป็นผู้นำกลุ่ม ได้เรียนรู้บทบาทหน้าที่ การทำงานร่วมกันเป็นทีม การได้เวที สถานการณ์จำลอง กรณีตัวอย่าง เกม เป็นต้น

2.2 การใช้เทคนิคการจัดกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning Techniques) เช่น เทคนิค Think - Pair - Share, เทคนิค Jigsaw, เทคนิค Fishbowl, เทคนิค Circular Response, เทคนิค Brainstorm เป็นต้น

2.3 การใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ส่งเสริมทักษะทางสังคม เช่น รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning Model) รูปแบบการเรียนรู้แบบสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation Model) รูปแบบการเรียนรู้เป็นทีม (Team Learning Model) เป็นต้น

3. การจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านอารมณ์ (Emotionally Active Learning) ให้นักเรียนได้เคลื่อนไหวทางอารมณ์ ความรู้สึกและจิตใจ (Emotionally Active) กิจกรรมและประสบการณ์ที่จัดให้นักเรียน ควรกระทบต่ออารมณ์และความรู้สึกของนักเรียนในทางที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่จะเรียน เนื่องจากกิจกรรมใดกระทบต่อความรู้สึกของนักเรียน กิจกรรมนั้นมักมีความหมายต่อนักเรียนและจะส่งผลต่อพฤติกรรมของนักเรียนด้วย กลยุทธ์การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกด้านอารมณ์ มีดังนี้

3.1 การเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่แท้จริงโดยการสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและปลอดภัย

3.2 การแสดงความไว้วางใจในตัวนักเรียน และยอมรับในตัวนักเรียน ไม่ตัดสินนักเรียน ส่งเสริมให้นักเรียนสะท้อนคิดเพื่อสร้างความเข้าใจในตนเองและผู้อื่น

3.3 การรับฟังนักเรียนอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) ฟังให้เข้าใจความคิด ความรู้สึก ความต้องการของนักเรียนและยอมรับความรู้สึกของนักเรียน

3.4 การพัฒนาความตระหนักรู้ในอารมณ์ และความรู้สึกของตนเองและผู้อื่น รวมทั้งผลกระทบที่มีต่อกัน

3.5 การส่งเสริมให้นักเรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้กับประสบการณ์และสร้างความเข้าใจต่อยอดเพื่อการปฏิบัติที่ดี เหมาะสมกว่าเดิม

3.6 ใช้วิธีสอนที่ช่วยให้นักเรียนเปิดเผยสะท้อนหรือแสดงความรู้สึกและความคิดเห็น เช่น การแสดงบทบาทสมมติ สถานการณ์จำลอง การแสดง เกมต่าง ๆ เป็นต้น

3.7 ใช้รูปแบบการสอนที่เอื้อให้นักเรียนเกิดอารมณ์ ความรู้สึกไปในทางที่พึงประสงค์ เช่น การเรียนการสอนด้านจิตพิสัย (Instructional Model Based on Affective Domain) กระบวนการกระจ่างค่านิยม (Value Clarification) กระบวนการกลายณมิตร กระบวนการสอนค่านิยมและจริยธรรม กระบวนการแก้ปัญหาและพัฒนาตนเองโดยใช้ระบบคู่สัญญา เป็นต้น

4. การจัดการเรียนการสอนเชิงรุกด้านร่างกาย (Physically Active Learning) ให้นักเรียนเรียนรู้อย่างตื่นตัวโดยการเคลื่อนไหวทางร่างกายอย่างเหมาะสมตามวัยและความสนใจของนักเรียน จะช่วยให้ประสาท การรับรู้ของนักเรียนมีความตื่นตัว สามารถรับข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างดีและรวดเร็ว ดังนั้น ในการจัดกิจกรรมควรมีรูปแบบหลากหลายเพื่อให้นักเรียนได้เปลี่ยนอิริยาบถ และคงความสนใจของนักเรียนไว้ได้ ซึ่งการตื่นตัวทางร่างกายมีความสำคัญเป็นพิเศษสำหรับนักเรียนในระดับปฐมวัยและประถมศึกษาตอนต้น กลยุทธ์ในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกด้านร่างกาย มีดังนี้

4.1 จัดกิจกรรมให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหวทั้ง 4 ด้าน (ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม) อย่างสมดุลตามความเหมาะสมกับวัยและความสนใจ

1) สำหรับเด็กเล็ก อาจจะเริ่มต้นด้วยการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ เช่น การร้องเพลง และเต้นประกอบเพลง ต่อไปเรียนรู้ตามบทเรียน สลับด้วยการให้ออกไปเล่นและกลับมาทำงานที่ได้รับมอบหมาย แล้วจึงปล่อยให้ไปเล่นเกมกับเพื่อนๆ

2) สำหรับนักเรียนในวัยที่สูงขึ้น มีสมาธิมากขึ้น จะใช้เวลาในกิจกรรมการเรียนรู้ได้นานขึ้น หรือหากเรื่องที่เรียนเป็นเรื่องที่นักเรียนสนใจจะมีสมาธิจดจ่อกับเรื่องที่เรียนได้นานขึ้นและมากขึ้น

4.2 จัดกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดความพร้อมในการรับรู้และเรียนรู้

4.3 กิจกรรมที่ต้องใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ ได้แก่การออกกำลังกาย การออกกำลังกายตั้งแต่บ่อยไปหามาก เช่น การร้องเพลงและเต้นตามจังหวะ การออกกำลังกายโดยใช้ท่าทางง่าย ๆ จนถึงการทำงานที่ต้องออกแรงมาก เช่นการยกโต๊ะ เก้าอี้ กิจกรรมที่มีการลงมือทำ/ปฏิบัติที่มีความเหมาะสมจะทำให้ร่างกายมีความตื่นตัวอย่างต่อเนื่อง

4.4 กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อเล็ก มีความเหมาะสมกับนักเรียนที่อยู่ในวัยที่สูงขึ้น ซึ่งมีสมาธิมากขึ้น ทำงานที่มีความละเอียดได้มากขึ้น

ลักษณะการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต้นตัว

เมื่อพิจารณาการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้อย่างต้นตัวจะมีหลายลักษณะขึ้นอยู่กับจุดเน้นในการนำกลยุทธ์การเรียนรู้มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

ในส่วนนี้จะนำเสนอลักษณะการออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบต้นตัว 4 ลักษณะโดยใช้สีและตัวอักษรย่อแทนการต้นตัว 4 ลักษณะคือ

(1) **สีแดง** และอักษรย่อ E แทนการต้นตัวทางอารมณ์ หรือ Emotionally Active ซึ่งจะต้องสร้างขึ้นร่วมกับความตื่นตัวด้านต่าง ๆ ทั้ง 3 ด้าน

(2) **สีเหลือง** และอักษรย่อ P แทนการต้นตัวทางร่างกาย หรือ Physically Active

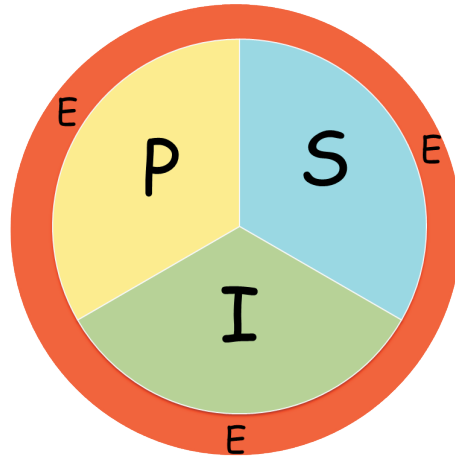
(3) **สีเขียว** และอักษรย่อ I แทนการต้นตัวทางสติปัญญา หรือ Intellectual Active และ

(4) **สีฟ้า** และอักษรย่อ S แทนการต้นตัวทางสังคม หรือ Socially Active

การออกแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบต้นตัว 4 ลักษณะ มีรายละเอียดดังนี้

1. การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบสมดุลทั้ง 4 ด้าน

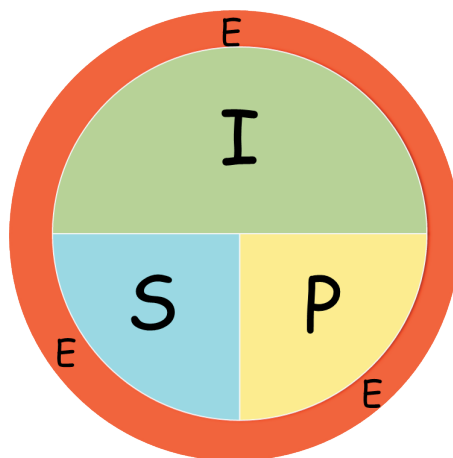
การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบสมดุลทั้ง 4 ด้านเป็นการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เลือกใช้กลยุทธ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้นักเรียนพัฒนาทางร่างกาย สติปัญญา และ สังคม อย่างสมดุล โดยในการพัฒนานักเรียนในแต่ละด้านนั้นมุ่งเน้นการพัฒนาความตื่นตัวทางอารมณ์ร่วมด้วย ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบสมดุลทั้ง 4 ด้าน

2. การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสติปัญญา

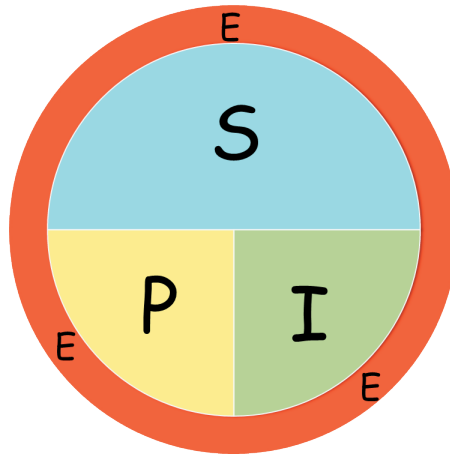
การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสติปัญญานี้ ผู้ออกแบบให้ความสำคัญกับการพัฒนาสติปัญญา การคิดของนักเรียนมากกว่าด้านอื่น ๆ นักเรียนจึงใช้เวลา และเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา และการคิด มากกว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทางร่างกาย และ สังคม โดยยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตื่นตัวทางอารมณ์ในการพัฒนานักเรียนทั้ง 3 ด้าน ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสติปัญญา

3. การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสังคม

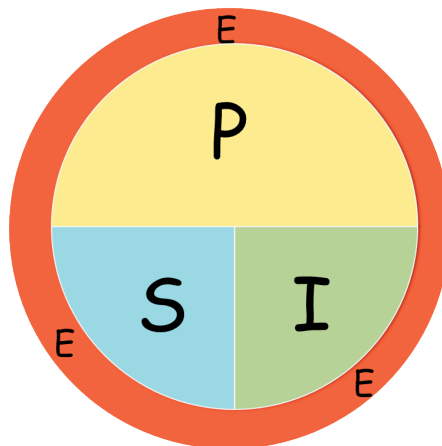
การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสังคมนี้ ผู้ออกแบบให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทำงานร่วมกันเป็นทีมมากกว่าด้านอื่น ๆ นักเรียนจึงใช้เวลาและเรียนรู้จากกันและกัน การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิด มากกว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทางร่างกาย และ สติปัญญา โดยยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตื่นตัวทางอารมณ์ในการพัฒนานักเรียนทั้ง 3 ด้าน ดังภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสังคม

4. การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านร่างกาย

การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านร่างกายนี้ ผู้ออกแบบให้ความสำคัญกับการออกแบบกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้มีการเคลื่อนไหวร่างกาย ทั้งกล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก ตลอดจนการใช้ร่างกายในการสื่อสารความคิด ความรู้สึก มากกว่ากิจกรรมการเรียนรู้ที่พัฒนาทางสังคม และ สติปัญญา โดยยังคงให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตื่นตัวทางอารมณ์ในการพัฒนานักเรียนทั้ง 3 ด้าน ดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านร่างกาย

ในการออกแบบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างตื่นตัวโดยเน้นหนักที่วิธีการสอนหรือกิจกรรมที่มีความตื่นตัวในด้านใดด้านหนึ่งเป็นพิเศษนั้น สิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือลักษณะธรรมชาติวิชา ธรรมชาติของศาสตร์ เช่น วิชาทางวิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ มีธรรมชาติวิชาที่เอื้อในการออกแบบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างตื่นตัวที่เน้นหนักด้านสติปัญญา ส่วนวิชาทางพลศึกษาจะมีธรรมชาติวิชาที่เอื้อต่อการออกแบบการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้อย่างตื่นตัวที่เน้นหนักด้านร่างกายเป็นต้น ซึ่งผู้ที่ออกแบบกิจกรรมสามารถออกแบบกิจกรรมเพื่อให้เกิดความตื่นตัวด้านอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย

ส่วนที่ 2 การจัดการเรียนรู้สมรรถนะเชิงรุก

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกเป็นการนำแนวคิด แนวทาง และกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกมาต่อยอด โดยมีเป้าหมายให้นักเรียนสามารถทำได้ (Able to Do) โดยการผสมความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน แก้ปัญหาต่าง ๆ จนเกิดความสำเร็จ ซึ่งนักเรียนจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ เจตคติ/คุณลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาสมรรถะนั้นั้น รวมไปถึงได้รับการฝึกฝนให้นำไปใช้ในการแก้ปัญหา หรือใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ดังนั้นบทบาทหน้าที่ของครู คือ การจัดประสบการณ์ และกิจกรรมการเรียนรู้ให้ นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี ซึ่งก็ต้องอาศัยการจัดการเรียนรู้เชิงรุกนั่นเอง

การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ มีลักษณะที่เป็นการเรียนรู้เชิงรุกอยู่แล้วตามธรรมชาติ การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเอื้อให้ครูมีการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เนื่องจากการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเน้นการปฏิบัติ การทำได้ หรือการลงมือทำซึ่งการเรียนรู้เชิงรุกจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเต็มตัวทั้ง 4 ด้าน ในขณะที่ลงมือปฏิบัติโดยนักเรียนต้องมีการเคลื่อนไหวร่างกายในอิริยาบถต่าง ๆ ได้ใช้แรงหนักบ้าง เบาบ้าง ใช้ความคิด มีความรู้สึกที่ต้องการจะทำหรือสนุกที่จะทำและนักเรียนมีโอกาสที่จะปรึกษาหารือ และร่วมมือทำงานกับเพื่อน การเรียนรู้เชิงรุกที่ทำให้นักเรียนมีความเต็มตัวใน 4 ด้าน ย่อมส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ

การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกมีแนวคิดสำคัญมาจากการจัดการเรียนรู้เชิงรุกผสมกับแนวคิดการจัดการเรียนการสอนฐานสมรรถนะ (Competency – Based Instruction) ซึ่งมีลักษณะสำคัญ ดังนี้

1. การเรียนการสอนฐานสมรรถนะนั้นครูมีมาตรฐานสมรรถนะ และจุดประสงค์การเรียนรู้เชิงสมรรถนะที่จัดไว้อย่างเป็นลำดับ เป็นกรอบในการจัดการเรียนการสอน ครูมีเป้าหมายที่จะช่วยพัฒนาให้นักเรียนทำอะไรได้ (ในระดับที่กำหนด)
2. ในการออกแบบการเรียนการสอนฐานสมรรถนะนั้นจะต้องวิเคราะห์ว่านักเรียนเป็นต้องมีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะอะไร จึงจะช่วยให้ทำสิ่งนั้นได้สำเร็จ ซึ่งเอื้อให้มีการบูรณาการความรู้ข้ามศาสตร์และลดสาระการเรียนรู้ที่ไม่จำเป็น นักเรียนต้องได้รับความรู้และฝึกใช้ความรู้ในการทำงาน รวมทั้งพัฒนาคุณลักษณะที่ควรจะต้องมีในการทำสิ่งนั้น ให้ประสบผลสำเร็จได้ในระดับที่กำหนด
3. ครูมีการเสริมสร้าง A (Attitude/Attribute) สร้างแรงจูงใจ แรงบันดาลใจ กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ สร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนสามารถนำตนเองและกำกับการเรียนรู้ของตนเองได้ (Self - Directed Learning) เนื่องจาก A (Attitude/Attribute) เป็นปัจจัยสำคัญ
4. ครูจัดกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery learning) ทั้งในด้านความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นต่อเกิดสมรรถนะที่ต้องการ

5. ครูจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงลึก (Deep Learning) ให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องที่เรียนรู้ให้ถึงระดับที่สามารถประยุกต์ใช้ได้ และเกิดการเรียนรู้แบบรู้จริง (Mastery) คือเกิดการเรียนรู้ตามที่กำหนดได้จริง
6. ครูจัดประสบการณ์/สถานการณ์ที่หลากหลายให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริง ได้เผชิญสถานการณ์/ปัญหา/อุปสรรค และได้ฝึกนำความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ ที่ได้เรียนรู้ไปใช้ประยุกต์จนเกิดสมรรถนะที่ต้องการ
7. นักเรียนรับผิดชอบการเรียนรู้ของตน โดยสามารถใช้เวลาในการเรียนรู้แตกต่างกันสามารถไปได้เร็ว ช้าตามจังหวะการเรียนรู้ (Self - Pacing) ของตน
8. ครูมีบทบาทในการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียน ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) และให้ความช่วยเหลือตามความต้องการของนักเรียนเป็นรายบุคคลในการเรียนการสอนประจำวัน
9. นักเรียนต้องสามารถแสดงสมรรถนะหรือพฤติกรรมที่ชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะต่างๆ ในบริบทหรือสถานการณ์ใหม่ ๆ ก่อนที่จะก้าวสู่การเรียนรู้ขั้นต่อไป
10. หากนักเรียนยังไม่ผ่านการทดสอบว่า เกิดสมรรถนะที่ต้องการ ครูจำเป็นต้องออกแบบการเรียนรู้ และสอนซ่อมเสริม (Remedial Teaching) ให้ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของนักเรียน

แนวทางการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก

ในปี พ.ศ. 2564 สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ดำเนินการวิจัยเรื่อง “ผลการทดลองใช้กรอบสมรรถนะนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 – 4 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน การวิจัยดังกล่าวพบแนวทางในการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกสามารถดำเนินการได้ 8 แนวทาง ซึ่งมีลักษณะและขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

แนวทางที่ 1 ใช้งานเดิม เสริมสมรรถนะ

การออกแบบการสอนตามแนวทางนี้เป็นการสอนตามปกติที่สอดแทรกสมรรถนะ ซึ่งครูเห็นว่าสอดคล้องกับบทเรียนนั้นเข้าไปและอาจปรับกิจกรรม หรือคิดกิจกรรมต่อยอด ซึ่งเหมาะกับครูที่เริ่มนำสมรรถนะมาทดลองใช้บูรณาการเข้าไปในแผนการสอนเดิมที่ตนมีอยู่ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถนะนั้นยิ่งขึ้น หรือได้สมรรถนะอื่นเพิ่มมากขึ้นช่วยเพิ่มการเรียนรู้ของนักเรียนให้เข้มข้น และมีความหมายยิ่งขึ้น

การออกแบบการสอนแนวทางนี้เหมาะสมสำหรับครูที่เน้นการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนให้มีทักษะ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานและตัวชี้วัดชั้นปีของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 โดยระบุเป็นจุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูยังสามารใช้แผนการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมการสอนของตนเองที่มีอยู่เดิม เพียงแต่พิจารณาว่ามีสมรรถนะตัวใดที่สอดคล้องกับการสอนของตน เช่น สมรรถนะหลักด้านทักษะการคิดขั้นสูง

และนวัตกรรม สมรรถนะหลักด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร เป็นต้น แล้วนำสมรรถนะด้านนั้นมาบรรจุไว้ในแผนการจัดการเรียนการสอนของตน การทำเช่นนี้จะช่วยกระตุ้นให้ครูตระหนักในสมรรถนะนั้น และกระตุ้นให้นักเรียนเกิดสมรรถนะนั้นในระหว่างเรียนไปพร้อมกับการพัฒนานักเรียนตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดชั้นปีตามหน่วยการเรียนรู้ปกติของตนมากยิ่งขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 1 ใช้งานเดิมเสริมสมรรถนะ

(1) ทบทวนสมรรถนะให้เข้าใจและพร้อมนำไปใช้ในการออกแบบกิจกรรม (สำหรับครูที่เริ่มทำ อาจทำเป็นตารางวิเคราะห์และวิเคราะห์ที่ละกิจกรรม เพราะจะช่วยให้วิเคราะห์ได้ง่ายขึ้น แต่เมื่อคล่องขึ้น ก็อาจเพียงแค่วิเคราะห์ในใจ หรือเขียนโน้ตสั้น ๆ กำกับไว้ โดยไม่ต้องระบุอย่างเป็นทางการในแผนการจัดการเรียนการสอนก็ได้)

(2) นำสมรรถนะที่ได้จากการทบทวนในข้อ (1) เทียบกับมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดชั้นปี จุดประสงค์การเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนการสอนของตนที่ออกแบบไว้แล้ว

(3) เลือกสมรรถนะที่สอดคล้องกับตัวชี้วัดชั้นปี จุดประสงค์การเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนการสอนของตนมาระบุไว้ในตอนต้นของแผนการจัดการเรียนการสอนของตน

แนวทางที่ 1 ใช้งานเดิม เสริมสมรรถนะ นี้ เป็นแนวทางที่ออกแบบเพื่อนำมาใช้ในช่วงรอยเชื่อมต่อที่ยังใช้หลักสูตรสถานศึกษาและแผนการเรียนการสอนปัจจุบันของครูตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานของ 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยครูเริ่มต้นจากการทบทวนแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้เดิมของตนและเพิ่มความตระหนักให้แก่ตนเองด้วยการเพิ่มสมรรถนะที่สอดคล้อง เพื่อให้นักเรียนบรรลุตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดเข้าไปในแผนของตนเอง ทั้งนี้เมื่อครูเริ่มวิเคราะห์สมรรถนะได้อย่างชำนาญขึ้น จึงไม่จำเป็นต้องระบุการวิเคราะห์กิจกรรมที่ละกิจกรรม แต่สามารถคิดในใจ หรือบันทึกสั้น ๆ ก็เพียงพอ

อย่างไรก็ตาม ครูจำนวนมากมักเป็นห่วงเนื้อหาสาระและตัวชี้วัด จนบางครั้งอาจจะเลยหรือไม่ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมสมรรถนะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตให้แก่นักเรียน และเมื่อวิเคราะห์แผนการจัดการเรียนการสอนของตน โดยเทียบกับสมรรถนะหลักต่าง ๆ แล้ว ครูหลายท่านก็จะพบว่า ตนสามารถปรับการเรียนการสอนบางส่วนของตนให้เข้มข้นยิ่งขึ้น และสามารถประเมินสมรรถนะหลักของนักเรียนที่ออกแบบไว้ไปพร้อม ๆ กับตัวชี้วัดชั้นปีที่สอดคล้องกันในช่วงการจัดการเรียนการสอนและเมื่อสิ้นสุดหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้พัฒนาทุก ๆ ด้านไปพร้อมกันอย่างสมดุล นั่นก็คือครูสามารถก้าวเข้าสู่การจัดการเรียนการสอนที่มีความเข้มข้นในการใช้สมรรถนะเป็นฐานตามแนวทางอื่น ๆ ได้ต่อไป

แนวทางที่ 2 ใช้งานเดิม ต่อเติมสมรรถนะ

การออกแบบการสอนตามแนวทางนี้เป็นการออกแบบการจัดการเรียนการสอนตามปกติที่สอดแทรกสมรรถนะ ซึ่งครูเห็นว่าสอดคล้องกับหน่วยการเรียนรู้หรือบทเรียนนั้นเข้าไป มีการวิเคราะห์กิจกรรมในแผนการสอนและเลือกสมรรถนะที่สอดคล้องมาเพิ่มเติม เพื่อเน้นการพัฒนาสมรรถนะที่เกี่ยวข้องให้นักเรียนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนใช้ความรู้ ทักษะได้จริงในสถานการณ์ที่หลากหลาย และพัฒนาคุณสมบัติที่ช่วยให้ใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพยิ่งขึ้น

การสอนแนวทางนี้เป็นการต่อยอดและพัฒนามาจากแนวทางที่ 1 กล่าวคือเมื่อครูเริ่มคุ้นเคยกับสมรรถนะมากขึ้นแล้วและต้องการให้นักเรียนได้รับประโยชน์จากสมรรถนะมากยิ่งขึ้นครูก็สามารถตัดสินใจว่าตนจะนำสมรรถนะบางตัวเข้ามาในบทเรียน โดยปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มกิจกรรมบางกิจกรรมให้สอดคล้องและส่งเสริมการพัฒนาสมรรถนะที่ครูนำมาเพิ่มเติมเพื่อพัฒนานักเรียนได้มากขึ้น

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 2 ใช้งานเดิม ต่อเติมสมรรถนะ

- (1) วิเคราะห์กิจกรรมแต่ละกิจกรรมในแผนการจัดการเรียนการสอนว่า มีกิจกรรมใดที่สามารถต่อยอดหรือควรปรับเปลี่ยนเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่นักเรียนยิ่งขึ้น
- (2) พิจารณาเลือกสมรรถนะที่น่าจะนำมาใช้ในการเรียนครั้งนี้ (สำหรับครูบางท่าน ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 อาจทำไปพร้อมกัน หรือบางท่านอาจทำขั้นที่ 2 ก่อน ขั้นที่ 1 ก็ได้)
- (3) ปรับหรือเพิ่มกิจกรรมและสถานการณ์ต่าง ๆ ให้เอื้อต่อการเกิดสมรรถนะกับนักเรียน
- (4) ปรับหรือเพิ่มวัตถุประสงค์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสมรรถนะที่ปรับเพิ่มใหม่
- (5) ปรับหรือเพิ่มการประเมินผลการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้
- (6) เขียนวัตถุประสงค์เชิงสมรรถนะซึ่งครอบคลุมทั้งเนื้อหาสาระ ทักษะและคุณสมบัติ / เจตคติไว้เป็นภาพรวม เนื้อหาวัตถุประสงค์ย่อย ๆ ต่าง ๆ

ขั้นตอนการออกแบบการพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนที่เสนอแนะนี้จะทำจากบนลงล่าง หรือทำย้อนจากล่างขึ้นบนก็ได้ สำหรับครูที่สามารถมองเห็นภาพรวมของวัตถุประสงค์เชิงสมรรถนะได้ตั้งแต่ต้น อาจเริ่มจากวัตถุประสงค์เชิงสมรรถนะ และใช้เป็นแนวทางในการปรับ/เพิ่มวัตถุประสงค์การเรียนรู้ย่อย กิจกรรม และการประเมินผลการเรียนรู้ ตามลำดับ

ครูควรระวังให้มีความสมดุลระหว่างเนื้อหาสาระ ทักษะ และคุณสมบัติที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับนักเรียนและการฝึกให้เกิดสมรรถนะที่เลือกมา เพื่อให้แน่ใจว่า นักเรียนจะได้ประโยชน์อย่างครบถ้วน ดังนั้นจึงไม่ควรกำหนดสมรรถนะหลายข้อ หรือเพิ่มกิจกรรมเพื่อส่งเสริมสมรรถนะบางข้อ จนกระทั่งไม่สามารถสอนได้เสร็จทันตามกำหนด ทั้งนี้ในความเป็นจริงแล้ว ครูอาจสอนโดยสอดแทรกสมรรถนะต่าง ๆ มากมาย อย่างไม่เป็นทางการในระหว่างการเรียนการสอน แต่เลือกระบุให้เป็นวัตถุประสงค์และประเมินผลเพียงไม่กี่สมรรถนะ เพื่อไม่ให้เป็นการแกล้งครูซึ่งต้องสอนตามเนื้อหาในหลักสูตรจนเกินไป

แนวทางที่ 3 ใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ

การออกแบบการสอนตามแนวทางนี้เป็นการนำรูปแบบการเรียนรู้มาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะ เป็นการสอนตามปกติที่มีการนำรูปแบบการเรียนรู้หรือنواتกรรมการสอนที่ใช้อยู่เดิม มาวิเคราะห์เชื่อมโยง โดยใช้สมรรถนะที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่ครูนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ซึ่งช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด และเกิดสมรรถนะที่เป็นเป้าหมาย การพัฒนานักเรียน

การสอนตามแนวทางที่ 3 นี้ เป็นการสอนที่มีรูปแบบการสอนที่ครูพิจารณาแล้วว่า สามารถพัฒนาสมรรถนะนักเรียนได้ โดยมีการพิจารณาความสอดคล้องระหว่างจุดมุ่งหมายของรูปแบบการสอน แนวคิด ทฤษฎีพื้นฐานและขั้นตอนการสอนของรูปแบบการสอนกับสมรรถนะที่มุ่งพัฒนา และพิจารณาว่าสามารถปรับหรือเพิ่มขั้นตอนย่อย ๆ ในรูปแบบการสอน เพื่อเพิ่มหรือเน้นทักษะสำคัญของสมรรถนะได้อย่างมีประสิทธิภาพและครอบคลุมเป้าหมาย

รูปแบบการสอนเป็นชุดของความสัมพันธ์ของความรู้ต่าง ๆ ที่อธิบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ โดยรูปแบบการสอนที่เน้นการศึกษาพัฒนาขึ้นส่วนใหญ่มีองค์ประกอบสำคัญคือ จุดหมาย แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ หลักในการแสดงออกของครู ระบบสังคมในการเรียน ระบบสนับสนุนรูปแบบ และผลที่เกิดกับนักเรียน โดยองค์ประกอบต้องสัมพันธ์กัน ครูผู้ใช้รูปแบบจึงต้องเข้าใจกระจ่างว่า รูปแบบการสอนต่าง ๆ ล้วนมีจุดหมายหลักต่างกัน การพัฒนาสมรรถนะนักเรียนให้บรรลุจุดหมายต้องใช้แนวคิดทฤษฎีและมีขั้นตอนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกัน และทำให้เกิดผลที่นักเรียนได้ตามจุดหมาย อาทิ รูปแบบชิปปา (CIPPA) ใช้ทฤษฎี Constructivism เป็นพื้นฐาน สามารถเชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูงและนวัตกรรมได้ รูปแบบสะเต็มศึกษามีแนวคิดพื้นฐานให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้หลายวิชา ทักษะหลายด้านในการเรียนที่เน้นประสบการณ์ มีผลผลิตจากการเรียน ใช้ในชีวิตประจำวันหรือในการทำงานได้ จึงสามารถใช้รูปแบบนี้พัฒนาทักษะชีวิตและความเจริญแห่งตนได้นอกจากนี้ครูยังสามารถปรับหรือเพิ่มขั้นตอนหรือใช้แหล่งเรียนรู้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการรู้เท่าทันสื่อ สารสนเทศและดิจิทัล ทักษะอาชีพและผู้ประกอบการ ทักษะการคิดระดับสูงและนวัตกรรมได้ เป็นต้น

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 3 ใช้รูปแบบการเรียนรู้ สู่การพัฒนาสมรรถนะ

(1) ศึกษาทำความเข้าใจรูปแบบการสอนต่าง ๆ พิจารณาร่วมกับสมรรถนะที่มุ่งพัฒนาในการทำความเข้าใจรูปแบบต้องเข้าใจทั้งขั้นตอนแนวคิดพื้นฐานและหลักในการแสดงออกของครูพิจารณาว่า จะก่อให้เกิดผลกับนักเรียนเป็นทักษะหรือความสามารถต่าง ๆ ของสมรรถนะที่มุ่งพัฒนา

(2) เมื่อการออกแบบกิจกรรมการสอนอาจมีการปรับหรือเพิ่มขั้นตอนในการฝึกทักษะหรือสมรรถนะย่อยที่เน้นการให้นักเรียนแสดงความสามารถออกมาให้เห็นผลจริง เช่น เพิ่มขั้นตอนการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่หรือในชีวิตจริง

(3) เนื่องจากตามรูปแบบการสอนมีความเป็นระบบแบบแผนสูง ครูจึงต้องมีเตรียมการ ทั้งสื่อ เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ เอกสาร คำถามสำคัญที่ครูใช้ รวมทั้งเครื่องมือวัด เพื่อให้การจัดการเรียนรู้เป็นไปตามรูปแบบ มีประสิทธิภาพ นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะได้

แนวทางที่ 4 สมรรถนะเป็นฐาน ผลงานตัวบ่งชี้

การออกแบบการสอนแนวทางที่ 4 นี้ เป็นการนำสมรรถนะมาเป็นฐานในการวางแผนออกแบบการจัดการเรียนการสอน โดยการพิจารณาความสอดคล้องของสมรรถนะกับตัวชี้วัดที่สอดคล้องกันมาใช้ในการออกแบบการสอน เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ทั้งเนื้อหาสาระ ทักษะและเจตคติ คำนึงตามที่ตัวชี้วัดกำหนด ไปพร้อมกับการพัฒนาสมรรถนะหลักที่จำเป็นต่อชีวิตของเขา วิธีการนี้เหมาะสำหรับครูที่ได้ทดลองนำสมรรถนะเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนปกติตามแนวทางที่ 1 - 2 มาระยะหนึ่ง จนมีความมั่นใจมากขึ้น และพร้อมที่จะก้าวออกจากการสอนแบบเดิม ๆ ไปสู่การสอนที่เน้นสมรรถนะอย่างเต็มตัว หรือครูที่เห็นประโยชน์ของสมรรถนะและต้องการจะออกแบบแผนการสอนของตน โดยใช้สมรรถนะเป็นตัวนำในการวางแผนเพื่อพัฒนาคุณภาพนักเรียน แต่ขณะเดียวกันก็ครอบคลุมตัวชี้วัดที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้อย่างครบถ้วน

ลักษณะของแผนการจัดการเรียนการสอนแบบนี้ คือ การเขียนแผนการจัดการเรียนการสอนที่มีการบูรณาการสมรรถนะสำคัญ ๆ ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ครูต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อให้มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เน้นให้นักเรียนได้ฝึกการประยุกต์ใช้ความรู้ ฝึกทักษะ และพัฒนาคุณสมบัติต่าง ๆ ผ่านการปฏิบัติจริงในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 4 สมรรถนะเป็นฐาน ผลงานตัวบ่งชี้

(1) กำหนดสมรรถนะหลักและสมรรถนะฉลาดรู้พื้นฐานที่ต้องการพัฒนาคุณภาพนักเรียนจากหน่วยการเรียนรู้ หัวเรื่อง ประเด็นปัญหาที่กำหนด และพิจารณาความสอดคล้องของสมรรถนะที่ต้องการกับตัวชี้วัดชั้นปี สารการเรียนรู้ ที่สอดคล้องตามรายวิชาที่หลักสูตรสถานศึกษากำหนดไว้

(2) กำหนดหัวข้อ / หัวเรื่อง จากปัญหา แนวคิด จุดเน้น หรือเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ในหลักสูตร โดยเริ่มจากแนวคิด ความรู้สำคัญที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ สร้างองค์ความรู้มีประสบการณ์ตรงเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายสามารถเชื่อมโยงแนวคิดหรือความรู้นั้น ๆ ไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างแท้จริง

(3) ออกแบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่เอื้อให้นักเรียนได้เกิดประสบการณ์ตรงจากการจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้ปฏิบัติงานต่าง ๆ ที่เสริมสร้างสมรรถนะ และเป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้ โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

(3.1) กำหนดหัวข้อ / หัวเรื่อง และแนวคิดสำคัญ และวิเคราะห์ว่าเกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระใด ในรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ใดมากที่สุด ทั้งนี้ อาจเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2 - 3 กลุ่มสาระก็เป็นได้

ในขั้นต้น หากครูมีการการสอนที่แยกแต่ละรายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ และยังไม่คุ้นเคยกับการบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ การเลือกวิธีการจัดการเรียนการสอนบูรณาการภายในรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้เดียวกันอาจง่ายกว่า แต่ถ้าครูมีประสบการณ์การบูรณาการระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้มาแล้วหรือมีภาระงานสอนของตนเองหลายรายวิชา การบูรณาการหลาย ๆ กลุ่มสาระการเรียนรู้เข้าเป็นหัวข้อ / หัวเรื่องเดียวกัน จะช่วยการเรียนรู้ของนักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะหลายด้านเป็นองค์รวมและเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมายยิ่งขึ้น การสอนตามเนื้อหาสาระในหัวข้อ/หัวเรื่อง แต่ละรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ก็จะกลมกลืนกันยิ่งขึ้นด้วย

(3.2) กำหนดขอบเขตเนื้อหาสาระ ทักษะ เจตคติ วัตถุประสงค์การเรียนรู้ ในแต่ละกลุ่มสาระที่สัมพันธ์กับหัวข้อ / หัวเรื่อง ที่เลือกมาออกแบบการจัดการเรียนการสอน และควรพิจารณาว่า สมรรถนะหลักใดที่สัมพันธ์กับเนื้อหาสาระ ทักษะ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดในกลุ่มสาระการเรียนรู้ นั้น ๆ ในขั้นตอนนี้เมื่อเริ่มทำใหม่ ๆ ครูอาจต้องพิจารณากลับไปกลับมาระหว่างตัวชี้วัดชั้นปีตามหลักสูตรกับสมรรถนะหลัก แต่เมื่อชำนาญขึ้นก็จะสามารถคิดทั้งสองเรื่องไปพร้อมกันได้โดยอัตโนมัติ

(3.3) ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงสมรรถนะที่เลือกมาซึ่งสัมพันธ์กับ ขอบเขตเนื้อหา ทักษะ เจตคติ ซึ่งเป็นตัวชี้วัดชั้นปีตามรายวิชาของกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับหัวข้อ / หัวเรื่อง ที่กำหนด ครูควรทำความเข้าใจให้ชัดเจนเกี่ยวกับสมรรถนะหลักและสมรรถนะย่อยที่เลือกมาว่า สมรรถนะนั้นต้องการให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อะไร แล้วจึงเริ่มออกแบบกิจกรรมการสอนโดยนำสมรรถนะมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมและงานที่ให้นักเรียนได้ปฏิบัติเพื่อให้นักเรียนบรรลุตามผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนด

(3.4) กำหนดคำถามสำคัญ ๆ ที่จะใช้ในการถามนำความคิดและเชื่อมโยงประสบการณ์ของนักเรียน เพื่อสร้างความตระหนักและให้แนวทางแก่นักเรียนในการเรียนรู้แต่ละหัวข้อย่อย โดยครูช่วยอาจถามกระตุ้นให้นักเรียนได้ตั้งเป้าหมายในการหาคำตอบจากบทเรียนนั้น ๆ ด้วยตนเองด้วยวิธีการและสื่อสารสนเทศ ที่หลากหลาย

นอกจากนี้ เนื่องจากการสอนแบบสมรรถนะเป็นฐาน เน้นการส่งเสริมให้นักเรียนประยุกต์ใช้ความรู้และทักษะในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตจริงอย่างหลากหลาย ครูจึงต้องกระตุ้นให้นักเรียนกล้าลองและเปิดโอกาสให้นักเรียนใช้ความรู้และทักษะของตน ในการลงมือปฏิบัติจริงจากสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ตนยังไม่คุ้นเคยหรือมั่นใจ โดยรับฟังและพร้อมให้ข้อคิดและคำแนะนำเพิ่มเติม โดยไม่ด่วนตัดสินหรือบอกว่าผิดคิดไม่เป็น จึงเห็นได้ว่า การสอนแบบสมรรถนะเป็นฐาน ซึ่งเน้นให้นักเรียนได้ใช้ความรู้และทักษะตามที่กำหนดไว้ในตัวชี้วัดชั้นปีของหลักสูตร ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างหลากหลายนั้น มีความสัมพันธ์กับทักษะการคิดและการทำงานร่วมกันที่เป็นการส่งเสริมสมรรถนะนักเรียนอยู่ตลอดเวลา

(3.5) วางแผนการวัดผลประเมินผล โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง (Authentic Assessment) เมื่อนักเรียนสามารถปฏิบัติได้ แสดงว่ามีความรู้ความสามารถหรือมีการเรียนรู้เรื่องนั้นแล้ว โดยให้สอดคล้องและตอบรับจุดประสงค์เชิงสมรรถนะและผลลัพธ์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้ตั้งแต่ต้น โดยวางแผนให้มีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้หลายด้านและนักเรียนได้แสดงสมรรถนะที่หลากหลายเป็นงาน ที่ชัดเจน ยืดหยุ่นได้ สามารถทำได้หลายวิธี และอยู่ในความสนใจของนักเรียน ซึ่งครูควรระบุเงื่อนไขความสำเร็จของงานอย่างชัดเจน เพื่อให้เอื้อต่อการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ที่ใช้สมรรถนะเป็นฐานและสัมพันธ์กับตัวชี้วัดชั้นปีที่ครูได้วิเคราะห์ความสอดคล้องไว้

แนวทางที่ 5 บุคลากรผสานหลายสมรรถนะ

แนวทางที่ 5 เป็นการสอนโดยนำสมรรถนะเป็นตัวตั้ง และวิเคราะห์ตัวชี้วัดชั้นปีที่เกี่ยวข้อง แล้วออกแบบการสอนที่มีลักษณะเป็นหน่วยบูรณาการที่ช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติ ที่เหมาะสมตามช่วงวัยและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวิชา/กลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

การบูรณาการ เป็นการจัดการเรียนรู้แบบองค์รวมที่นำสิ่งที่เกิดขึ้นจริงในชีวิต สังคม และโลก เช่น สถานการณ์ ประเด็นสำคัญในสังคม ปรากฏการณ์ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับนักเรียนมาเชื่อมโยงกับเนื้อหา ทักษะ และเจตคติในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทนักเรียน โดยนักเรียนสามารถเชื่อมโยง การเรียนและประยุกต์ใช้กับประสบการณ์ในชีวิต สร้างประสบการณ์ ความรู้และความสามารถ เพื่อให้เกิด สมรรถนะในความฉลาดรู้พื้นฐาน และสมรรถนะหลักทั้ง 7 สมรรถนะ และสามารถนำไปใช้ได้จริง ในสถานการณ์ต่าง ๆ อย่างมีความสุขและเป็นพลเมืองไทยผู้ใส่ใจสังคม การสอนแบบบูรณาการจึงเป็น แนวทางการสอน ที่สอดคล้องกับปรัชญาการสอนแบบสมรรถนะเป็นฐานมากที่สุด

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 5 บุคลากรผสานหลายสมรรถนะ

(1) ทบทวนสมรรถนะ และวิเคราะห์เนื้อหาสาระ ความรู้ ทักษะที่กำหนดเป็นตัวชี้วัดชั้นปีของของกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

(2) กำหนดหน่วยการเรียนรู้ ที่สามารถสร้างความเชื่อมโยงกับเนื้อหาการเรียนรู้ที่สัมพันธ์และ น่าสนใจเหมาะสมกับวัยของนักเรียน หรือเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่เป็นภูมิปัญญา วิธีการคัดเลือก หน่วยการเรียนรู้ สามารถทำได้หลายวิธี เช่น

(2.1) เริ่มจากสิ่งที่น่าสนใจหรือสิ่งที่สามารถกระตุ้นให้สนใจได้ง่าย

(2.2) เริ่มจากปัญหาที่พบในนักเรียน ในโรงเรียน ในสังคม และออกแบบหน่วยการเรียนรู้ ที่เอื้อให้นักเรียนได้เกิดประสบการณ์จากกิจกรรมที่ครูออกแบบและเป็นไปตามจุดประสงค์ที่วางไว้

(2.3) เริ่มจากปัญหาสังคม ประเด็นทางสังคม เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในระดับโรงเรียน ระดับชุมชนระดับชาติ หรือระดับโลก

(2.4) เริ่มจากแนวคิด (Concept) สำคัญที่ต้องการให้นักเรียนได้เรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ และนำแนวคิดนั้นไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

(3) กำหนดแนวคิดและคำถามสำคัญให้สอดคล้องกับแนวคิด เนื้อหา และตั้งคำถามที่โต้แย้งได้ เพื่อให้นักเรียนได้ฝึกคิดวิเคราะห์จากสถานการณ์/ประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง

(4) กำหนดขอบเขตเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ทักษะ เจตคติ ที่เป็นตัวชี้วัดชั้นปีแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ และการประเมินผล

(5) กำหนดประสบการณ์การเรียนรู้โดยนำสมรรถนะมาเชื่อมโยงกับกิจกรรมที่จัดให้นักเรียน เพื่อให้บรรลุจุดประสงค์

ในการวางแผนนั้น เนื่องจากครูมักคิดถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ของการจัดการเรียนการสอน ไปพร้อม ๆ กัน โดยคำนึงถึงนักเรียน สื่อ ทรัพยากรที่มีอยู่บริบทของตน การเรียงลำดับการออกแบบ แผนการจัดการเรียนการสอน จึงอาจสลับหรือยืดหยุ่นได้ตามความถนัดของครู สื่อที่มีและบริบทของ โรงเรียน

(6) ดำเนินการจัดการเรียนการสอนและนำข้อมูล ข้อเสนอแนะจากการสอนมาประเมิน เพื่อปรับปรุง พัฒนาแผนการสอนระหว่างทำการสอนและปรับปรุงหลังการสอน เพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นหรือพัฒนา สมรรถนะได้มากขึ้น

การสอนแบบบูรณาการนี้ เป็นแนวทางการสอนที่ให้ความสำคัญกับความสนใจ และความต้องการ จำเป็นของนักเรียนในชีวิตจริงเป็นสำคัญ จึงอาจมีการปรับ เพิ่มหรือลด เนื้อหาสาระ กิจกรรม สื่อ และ วิธีการวัดผลประเมินผล หลังจากสอนไปสักระยะ ซึ่งครูสามารถยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

แนวทางที่ 6 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน

สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน เป็นการสร้างสรรค์การเรียนรู้อย่างสอดคล้องสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตประจำวันปกติของนักเรียนและสอดคล้องกิจกรรมต่าง ๆ ที่นักเรียนจะต้องเผชิญในสถานศึกษา บ้าน และชุมชน ตามบริบทของนักเรียน โดยสามารถจัดเป็นการเรียนรู้ที่นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่ออกแบบอย่างเป็นทางการ และการพัฒนาตามธรรมชาติ นับเป็นการฝึกพัฒนาสมรรถนะในสถานการณ์ในชีวิตประจำวันในลักษณะต่าง ๆ 3 ประการประกอบด้วย

1. กิจกรรมเสริมหลักสูตร (Co-Curriculum Activities) เป็นกิจกรรมที่กำหนดเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตร มีการออกแบบโครงสร้างของกิจกรรม การดำเนินการ และการประเมินผลการร่วมกิจกรรม และนับเป็นหนึ่งในหลักสูตร ได้แก่ กิจกรรมแนะแนว กิจกรรมชุมนุม/ชมรม กิจกรรมลูกเสือ/ยุวกาชาด กิจกรรมเพื่อสังคมและสาธารณประโยชน์
2. กิจกรรมพิเศษ (Extra-Curriculum Activities) เป็นกิจกรรมที่โรงเรียนจัดเป็นวาระตามเหตุการณ์ เทศกาล และโอกาส ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนได้รับประสบการณ์หรือได้พัฒนาสมรรถนะหลัก ได้แก่ การทัศนศึกษา การร่วมกิจกรรมในชุมชน การเชิญวิทยากรมาบรรยาย การชมภาพยนตร์ การทำงานหรือเรียนรู้จากวิทยากรที่เป็นภูมิปัญญาในท้องถิ่น การฝึกงานในสถานประกอบการหรือชุมชน
3. หลักสูตรแฝง (Hidden Curriculum) การออกแบบสิ่งแวดล้อมทั้งทางกายภาพในสถานศึกษา และแบบอย่างการมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะหลัก รวมทั้งความสัมพันธ์บ้านและชุมชน ได้แก่ แบบอย่างของการเป็นผู้พัฒนาสมรรถนะ สภาพแวดล้อมเอื้อให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะ

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 6 สมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน

- (1) ศึกษากรอบสมรรถนะหลักของนักเรียน
- (2) วิเคราะห์กิจกรรมในชีวิตประจำวันของของนักเรียนทั้งที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพิเศษ และหลักสูตรแฝง เพื่อกำหนดประเด็นที่สามารถจัดให้เป็นจุดเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถนะ
- (3) คัดเลือกกิจกรรมสำคัญหรือเงื่อนไขในกิจกรรมเสริมหลักสูตร กิจกรรมพิเศษ และหลักสูตรแฝงที่สถานศึกษาใช้เป็นสถานการณ์หรืองานที่เอื้อให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถนะ
- (4) ออกแบบแนวทางการพัฒนาโดยขยายรายละเอียดงานและการปฏิบัติกิจกรรมในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายให้นักเรียนได้เรียนรู้หรือพัฒนาอย่างเป็นระบบขั้นตอน แล้วกำหนดแนวทางดำเนินการเพื่อให้ผู้รับผิดชอบและผู้ที่เกี่ยวข้องได้มีแนวทางการดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน

(5) กำหนดแนวทางการประเมินสมรรถนะหลักของนักเรียนในแนวทางสมรรถนะชีวิตในกิจวัตรประจำวัน โดยเป็นการประเมินแบบไม่เป็นทางการหรือการประเมินสภาพจริง เช่น การสะท้อนการเรียนรู้ การเขียนบันทึกประจำวัน การสะท้อนจากมุมมองหรือความคิดเห็นของเพื่อน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง (การประเมิน 360 องศา)

แนวทางที่ 7 การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน

การออกแบบการสอนแนวทางที่ 7 นี้ เป็นการสร้างสรรค์การเรียนรู้สมรรถนะในหลากหลายรูปแบบผสมผสานกัน (Hybrid Competency Learning) โดยการพิจารณาในบริบทของที่บ้านและโรงเรียน ความพร้อมของนักเรียน ผู้ปกครอง และครูผู้สอน มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์และเหตุการณ์ในชีวิตจริง เป็นการออกแบบภายใต้ข้อจำกัดที่ต้องมีความยืดหยุ่นและยังคงทำให้เกิดการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน โดยให้ความสำคัญกับการบูรณาการเรียนรู้ในสถานการณ์ที่มีความเหมาะสม และสามารถผสมผสานวิธีการเรียนการสอนได้หลากหลาย การใช้นี้ในการส่งเสริมสมรรถนะนักเรียนจะทำให้ครูเปลี่ยนมุมมองและสามารถออกแบบการเรียนรู้ในสถานการณ์ใหม่ ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ และมีความสัมพันธ์กับบริบทและชีวิตจริงของนักเรียน ทั้งที่บ้านและโรงเรียน เกิดเป็นสมรรถนะที่มีฐานของความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 7 การเรียนรู้สมรรถนะแบบผสมผสาน

(1) ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีความเป็นไปได้ เมื่อเกิดสถานการณ์ต่าง ๆ เช่น

(1.1) การสอนแบบ On Site คือให้มาเรียนในโรงเรียนได้ตามปกติ แต่ยังคงต้องปฏิบัติตามมาตรการการเฝ้าระวังและเว้นระยะห่างทางสังคม

(1.2) การสอนแบบ On Air คือการให้นักเรียนศึกษาผ่าน DLTV ทั้งรายการที่ออกตามตาราง และรายการที่ดูย้อนหลังโดยใช้โรงเรียนวังไกลกังวลเป็นฐานในการจัดการเรียนการสอน

(1.3) การสอนแบบ Online ให้ครูเป็นผู้จัดการเรียนการสอน ผ่านเครื่องมือที่ทางโรงเรียนกระจายไปสู่นักเรียน

(1.4) การสอนแบบ On Demand เป็นการใช้งานผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ ที่ครูกับนักเรียนใช้ร่วมกัน

(1.5) การสอนแบบ On Hand คือการจัดวัสดุ อุปกรณ์ ใบงาน แบบเรียน ให้กับนักเรียน โดยครูเป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้หรือให้ผู้ปกครองทำหน้าที่เป็นครูคอยช่วยเหลือ

(2) สำรวจความพร้อมและบริบทของที่บ้านและโรงเรียน พร้อมเลือกแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่มีความเป็นไปได้และมีความเหมาะสม

(3) ศึกษากรอบสมรรถนะหลักของนักเรียน กำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้

(4) กำหนดบทเรียน กิจกรรมการเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ และสิ่งสนับสนุนในการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะของนักเรียน

(5) วิเคราะห์สถานการณ์จริงตามบริบทที่บ้านและโรงเรียน เพื่อกำหนดประเด็นที่สามารถจัดให้เป็นจุดเน้นให้นักเรียนได้พัฒนาความฉลาดรู้พื้นฐาน (Competencies in Basic Literacy) และสมรรถนะหลัก 7 สมรรถนะ (Core Competency)

(6) ออกแบบแนวทางการพัฒนานักเรียนร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ต้องการ และจัดให้มีความยืดหยุ่นในวิธีการ และเวลาที่ใช้ในการดำเนินการแต่ละกิจกรรม

(7) กำหนดแนวทางการประเมินสมรรถนะหลักของนักเรียนในแนวทางที่มีความหลากหลายตามสภาพจริงโดยเป็นการประเมิน ร่วมกันระหว่างบ้านและโรงเรียน โดยอาจเป็นการสะท้อนการเรียนรู้ การเขียนบันทึกประจำวัน การสะท้อนจากมุมมองหรือความคิดเห็นของผู้ปกครอง ครู หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง

แนวทางที่ 8 การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning)

การส่งเสริมสมรรถนะหลักของนักเรียนสามารถทำได้ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน นอกโรงเรียน ที่บ้าน ในชุมชน อีกทั้งผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน โดยการเรียนรู้จากเรื่องราว/ประเด็น/เนื้อหา/ ต้นทุนของโรงเรียนหรือชุมชน/บทเรียนที่มีความหมายร่วมกันที่เป็นจุดเน้นสำคัญของโรงเรียน และนำไปสู่การพัฒนานักเรียนทั้งโรงเรียน (Whole - School) โดยการกำหนดสมรรถนะที่จะพัฒนา ออกแบบสาระการเรียนรู้ และงานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับนักเรียนทุกชั้น ทุกกลุ่ม ตามลักษณะพื้นฐานความรู้ที่มีระดับพัฒนาการ และประเด็นที่เป็นความสนใจทั้งรายบุคคล รายกลุ่ม และชั้นเรียน

การใช้แนวทางนี้ในการส่งเสริมสมรรถนะจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องเดียวกัน แต่ต่างกันในระดับย่อย และความลุ่มลึกในสิ่งที่เรียน ส่งผลต่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปันประสบการณ์ระหว่างกัน เกิดการเรียนรู้เชิงลึกที่สำคัญคือสามารถเชื่อมโยงความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ได้เรียนรู้ไปใช้ได้จริงผ่านสถานการณ์หลากหลายทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน และชีวิตจริง ช่วยปลูกฝังสมรรถนะสำคัญต่อการดำรงชีวิตประจำวันให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางที่ 8 การเรียนการสอนฐานสมรรถนะเพื่อร่วมกันพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนทั้งโรงเรียน โดยใช้ประเด็นการเรียนรู้ร่วมกัน (Whole - School Learning)

(1) ศึกษากรอบสมรรถนะหลักของนักเรียน

(2) สำรวจสิ่งที่เป็นประเด็นร่วมที่เป็นจุดเน้นสำคัญของโรงเรียน โดยเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องทุกส่วนมีส่วนร่วมในการคัดเลือก

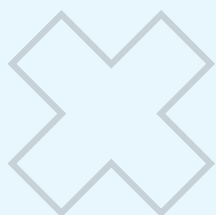
(3) กำหนด บทเรียน/หน่วยการเรียนรู้ย่อย สำหรับนักเรียนแต่ละชั้น แต่ละกลุ่ม ตลอดจนกิจกรรม/งานการเรียนรู้ที่ทุกกลุ่มเรียนรู้ร่วมกัน และกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

(4) ร่วมกันออกแบบบทเรียน/หน่วยการเรียนรู้ย่อยที่มีลักษณะบูรณาการ สำหรับนักเรียนแต่ละชั้น แต่ละกลุ่ม โดยเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้เชิงรุก ผ่านรูปแบบการเรียนรู้ต่าง ๆ ทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน นอกโรงเรียน ที่บ้าน ในชุมชน อีกทั้งผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน กิจกรรมชุมนุม ชมรม กิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ ที่เชื่อมโยงกับประเด็นร่วมที่กำหนด โดยแต่ละบทเรียน/หน่วยการเรียนรู้ย่อยกำหนดรายละเอียด เกี่ยวกับ จุดเน้น สาระสำคัญ สมรรถนะที่ต้องการพัฒนา ผลลัพธ์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ กลยุทธ์/หลักการการจัดการเรียนรู้ งานการเรียนรู้ และแนวทางการวัดและประเมินผล

(5) ผู้เกี่ยวข้อง ทั้งครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ ผู้ปกครอง และผู้รู้ในชุมชนร่วมกันพัฒนาสมรรถนะนักเรียนวัดและประเมินผลสมรรถนะ ซ้อมเสริม เต็มเต็ม ร่วมกันถอดบทเรียน และนำข้อมูลมาปรับปรุงพัฒนางาน

จากแนวทางการพัฒนาสมรรถนะนักเรียนทั้ง 8 แนวทางข้างต้น ผู้สอนสามารถเลือกใช้ให้เหมาะสมกับบทเรียน จุดประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ ความพร้อมของผู้สอน ลักษณะนักเรียนและบริบทรอบตัว ซึ่งอาจจะเลือกแนวทางใดแนวทางหนึ่ง หรือหลายแนวทางก็ได้ โดยแนวทางสำคัญที่สามารถนำมาใช้แล้วเกิดผลชัดเจนเป็นรูปธรรมคือ แนวทางที่ 5, 6, 7 และ 8 ซึ่งเอื้อต่อการเกิดสมรรถนะของนักเรียนมากกว่าแนวทางอื่นๆ ถ้าหากโรงเรียนได้จัดให้ผู้สอนได้มีโอกาสร่วมกันออกแบบและเตรียมการจัดการเรียนรู้ร่วมกัน มีโอกาสเรียนรู้ร่วมกันในระหว่างการจัดการเรียนรู้และนำข้อมูลมาใช้ในการปรับเปลี่ยนวิธีการ/แนวทางการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมนอกจากจะทำให้ให้นักเรียนได้พัฒนาสมรรถนะตามเป้าหมายแล้ว ผู้สอนจะมีโอกาสพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะด้วย

ส่วนที่ 3

○ —————
การบริหารจัดการ
ที่นำมาสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ส่วนที่ 3

แนวทางการออกแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ในส่วนนี้ เป็นการนำเสนอภาพรวมการทำงานของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ทั้งในส่วนที่เป็นแนวทางการทำงานของครู แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และผลที่เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่คณะครูได้ออกแบบไว้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการทำงานของครู

ปรับการเรียนรู้ เปลี่ยนการสอน : เมื่อกรอบสมรรถนะ 4 มาเยือน

การปรับการเรียนรู้เปลี่ยนการสอนครั้งใหญ่ของครูเกิดขึ้นหลังจากผู้อำนวยการและคณะครูจากโรงเรียนทุ่งมหาเมฆเข้าร่วมโครงการวิจัยกรอบสมรรถนะผู้เรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 – 6 สำหรับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะครูศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา การร่วมโครงการนี้ เริ่มต้นที่มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ที่คณะวิจัยและคณะครูร่วมกันเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอน การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะ การออกแบบหน่วยการเรียนรู้เพื่อพัฒนาสมรรถนะหลังจากนั้นก็มีการทำงานร่วมกัน มีการนิเทศติดตาม และมีการประชุมเพื่อถอดบทเรียนผลการดำเนินการ

การเข้าร่วมโครงการวิจัยฯ ในครั้งนี้ ถือว่าเป็นจุดเปลี่ยนทำให้เกิดการจัดการเรียนรู้ของครูที่เข้าร่วมโครงการในการออกแบบและจัดการเรียนรู้เพื่อนำผู้เรียนไปสู่สมรรถนะ อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนในการศึกษาในอนาคต สำหรับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะของผู้เรียนนั้น คณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆเลือกออกแบบการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมสมรรถนะโดยใช้ **แนวทางที่ 2**

ใช้งานเดิมต่อเติมสมรรถนะ สาเหตุที่เลือกใช้แนวทางนี้เพราะเป็นรูปแบบพื้นฐาน ไม่ซับซ้อน สามารถนำไปใช้อย่างเหมาะสมสำหรับครูที่เริ่มปรับการสอนที่อิงมาตรฐานสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ โดยคณะครูเห็นว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่เคยได้ออกแบบไว้แล้วนั้น สามารถนำไปใช้จัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพราะได้มีการวิเคราะห์ความสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 แล้ว อีกทั้งเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ที่เคยนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้อยู่แล้ว ได้มีการสะท้อนผลและปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การสอดคล้องสมรรถนะที่ต้องการพัฒนาเข้าสู่แผนการจัดการเรียนรู้เดิมจึงทำให้ครูไม่รู้สึกว่าเป็นภาระที่หนักเกินไปหรือไม่รู้สึกว่าจะต้องเริ่มต้นใหม่ อีกทั้งสอดคล้องกับนโยบายของโรงเรียน เพราะโรงเรียนยังจำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผลผู้เรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551

การดำเนินการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามวิธีการทำงานของโรงเรียนแบบเดิม ผนวกกับแนวทางที่ 2 ใช้งานเดิมต่อเติมสมรรถนะมีหลายขั้นตอนเริ่มต้นจากการที่คณะครูในโรงเรียนร่วมกันประชุมปรึกษาทั้งโรงเรียน เพื่อร่วมกันวางแผนการทำงาน มีการปรับปรุงในองค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยมีการกำหนดให้มีหัวข้อ สมรรถนะของผู้เรียน ชิ้นงาน/ผลงาน ตลอดจนลักษณะของการประเมินผลที่มุ่งประเมินสมรรถนะของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ อีกทั้งร่วมกันกำหนดขั้นตอนการออกแบบการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมสมรรถนะ โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ปรับเปลี่ยนจากแนวทางที่ 2 ใช้งานเดิมต่อเติมสมรรถนะ เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทและธรรมชาติการทำงานของคณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ ดังนี้

1) พิจารณาแผนการจัดการเรียนรู้ที่จัดทำไว้แล้ว มุ่งเน้นพิจารณาในส่วนของสาระการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพิจารณาว่า สาระการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้สามารถสอดแทรกให้เกิดสมรรถนะใดได้บ้าง

2) พิจารณา/คัดเลือกสมรรถนะหลักที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของแผนการจัดการเรียนรู้เดิม

3) ปรับจุดประสงค์การเรียนรู้ ให้เป็นจุดประสงค์เชิงสมรรถนะ ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้นำความรู้ไปสู่การลงมือปฏิบัติ พัฒนาจนเป็นสมรรถนะ

4) เสริมงาน ชิ้นงานหรือกิจกรรมเข้าไปในแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนได้พัฒนาสมรรถนะตามที่ได้กำหนดไว้

5) ปรับกิจกรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ควบคู่คู่กับการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนตามที่กำหนดไว้ในจุดประสงค์เชิงสมรรถนะ

จากขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้ข้างต้น เมื่อมีเสริมงาน ชิ้นงาน หรือกิจกรรมเข้าสู่แผนการจัดการเรียนรู้ ทำให้การจัดการเรียนการสอนของครูต้องเปลี่ยนแปลงไป จากที่เน้นด้านความรู้ ทักษะตามมาตรฐานและตัวชี้วัดของหลักสูตรฯ ผ่านการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการบรรยายหรืออธิบายที่ครูเป็นศูนย์กลาง เป็นการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นไปที่ผู้เรียนมากขึ้น แม้ว่าเคยมีนโยบายหรือโครงการต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้จัดกิจกรรมเชิงรุกให้กับนักเรียน แต่ครูยังรู้สึกว่าการจัดกิจกรรมของตนเองยังไม่เรียกว่าเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างเต็มที่ เพราะแม้นักเรียนจะได้มีการปฏิบัติกิจกรรม แต่ครูยังทำหน้าที่เป็นผู้ควบคุมกิจกรรม ไม่ได้เปิดโอกาสให้นักเรียนลงมือทำจากความสามารถของตนเองจริง ๆ เมื่อการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเข้ามา ครูเริ่มจะปล่อยให้ห้องเรียนเป็นของนักเรียนมากขึ้น อีกทั้งกิจกรรมต่าง ๆ ก็มุ่งการสร้างความหมายของการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนเป็นผู้เข้าไปมีส่วนร่วมกับการจัดประสบการณ์โดยตรงมากกว่าเป็นผู้รับ (passive learner) เมื่อผู้เรียนสร้างความหมายจากการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ห้องเรียนจึงมีมิติที่น่าสนใจ และเกิดการเรียนรู้ร่วมกันมากยิ่งขึ้น จากการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการบรรยาย อธิบาย และทำใบงาน จึงกลายเป็นการเรียนรู้เชิงรุกไปโดยที่คณะครูเองก็ไม่ทันรู้ตัว

2. แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

เมื่อแผนการจัดการเรียนรู้ได้มีการปรับปรุงเรียบร้อยแล้ว ได้มีการนำแผนการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวลงสู่ห้องเรียน ซึ่งกระบวนการต่าง ๆ ที่ครูได้ออกแบบไว้นั้น เมื่อนำมาพิจารณาและถอดบทเรียนจะพบว่า กระบวนการเหล่านั้นส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการตื่นตัวทางการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็น การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active) การตื่นตัวทางอารมณ์ (Emotionally Active) กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางสังคม (Socially Active) ดังตัวอย่างการจัดกิจกรรมในรายวิชาภาษาไทย และรายวิชาคณิตศาสตร์ ดังนี้

กิจกรรมจัดการเรียนรู้ รายวิชา ก 15101 ภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่องภาษาถิ่น...บอกความเป็นไทย เรื่อง คุณค่าของการเรียนรู้ภาษาถิ่น
(แผนการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ ดังภาคผนวก ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1)

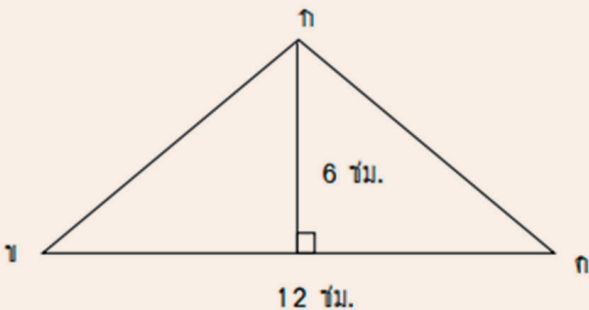
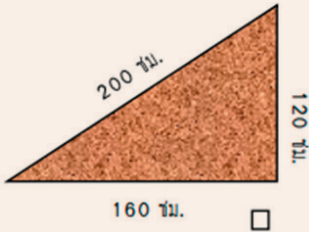
กิจกรรมการเรียนรู้	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยครูใช้คำถามท้าทาย ดังนี้ - การรู้จักคำภาษาถิ่นต่าง ๆ มีประโยชน์อย่างไร	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active)
ขั้นสอน 1) นักเรียนแต่ละกลุ่ม ที่ได้รับมอบหมายในการเตรียมความพร้อมจากชั่วโมงก่อน ออกมาแสดงบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์ที่กำหนด คือ นักเรียนรับประทานส้มตำจานนี้แล้วรู้สึกติดใจ อร่อยมากจนอยากไปเล่าให้เพื่อน ๆ ที่มาจาก แต่ละภูมิภาคฟัง หลังจากที่ทุกกลุ่มออกมาแสดงบทบาทสมมติแล้วให้นักเรียนที่สามารถใช้ภาษาถิ่นตามภูมิภาคของตนเอง หรืออาสาสมัครออกมาแสดงบทบาทสมมติ โดยพูดประโยคข้างต้นให้ตรงกับสถานการณ์ที่กำหนดให้จากนั้นทุกคนร่วมกันพิจารณาคำพูดว่าถูกต้องตรงตามภาษาถิ่นนั้น ๆ หรือไม่ ครูจะช่วยแนะนำเพิ่มเติม ให้ความรู้ให้ถูกต้องยิ่งขึ้น เช่น - - ภาษาถิ่นเหนือ : “ตำส้มจานนี้ลำชะหนาดเจ้า” - ภาษาถิ่นอีสาน : “ตำบักหุ่งจานนี้แซบอีหลีเด้อ” - ภาษาถิ่นใต้ : “ส้มตำจานนี้ห่อยจิ้งจู้”	การตื่นตัวทางสังคม (Socially Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active)

กิจกรรมการเรียนรู้	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก
2) ครูแนะนำท่วงทำนอง ลีลาการพูดในถิ่นต่าง ๆ - ภาคเหนือ มักพูดลากเสียงยาว ช้า ๆ ทาเสียงเจ้าให้อ่อนหวานน่าฟัง - ภาคอีสาน มักพูดค่อนข้างเร็วใช้เสียงสูง ๆ - ภาคใต้ มักพูดเร็ว ๆ สั้น ๆ หรือสำเนียงห้วนสั้นกว่าภาคอื่น	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active)
3) ครูทำตาราง 4 ช่อง ให้นักเรียนเติมคำ ภาษาถิ่นต่าง ๆ เท่าที่ทราบ หรือ เคยเรียนมาแล้ว แล้วร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง ช่วยกันแก้ไข และอ่านทบทวน	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active)
4) นักเรียนเล่นปริศนาคำทายในภาษาถิ่นต่าง ๆ เช่น - กะ.....อะไร คนอีสานเรียกขานกิ่งก่าของภาษาไทยมาตรฐาน (กะปอม) - ก่าง.....อะไรเจ้า หมายถึงทุ้งนาของจาวเหนือ (ก่างตั้ง) - ยา.....อะไร ไม่ใช่ยาของหมอ คนใต้न्ह่อใช้เรียกสับปะรด (ยานัด) - แม่.....อะไร ไม่ใช่แม่จริง หมายถึงผู้หญิงสูงอายุ เช่น ย่า ยาย ทวดในภาษาเหนือ (แม่อู๋ย) โดยครูเป็นผู้อ่านคำถามแล้วให้นักเรียนยกมือ เมื่อครูเรียกใครให้คนนั้นตอบคำถาม	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active)
5) นักเรียนทำใบงานเรื่อง ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่น จากนั้นนักเรียนร่วมกันเฉลยและตรวจสอบความถูกต้อง	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active)
ขั้นสรุป นักเรียนและครูร่วมกันอภิปรายสรุปความรู้ ดังนี้ - การเรียนรู้ภาษาถิ่นทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดีขึ้น การเรียนรู้ภาษาถิ่นเป็นการช่วยอนุรักษ์ภาษา และช่วยให้เกิดความรักสามัคคี ความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active)

กิจกรรมการเรียนรู้รายวิชา ค16101 คณิตศาสตร์

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

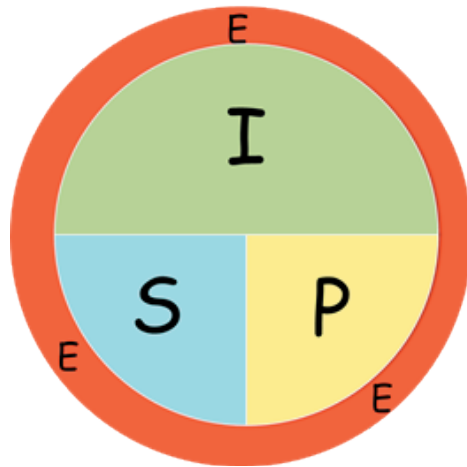
หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รูปสามเหลี่ยม เรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม

กิจกรรมการเรียนรู้	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ขั้นนำเข้าสู่บทเรียน ทบทวนการหาพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยมโดยใช้สูตร โดยใช้รูปในคลิปวิดีโอให้นักเรียนตอบคำถาม ดังนี้ พิจารณารูปสามเหลี่ยม กขค - รูปสามเหลี่ยม กขค มีฐาน และส่วนสูงยาวเท่าใด - จะหาพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม กขค ได้อย่างไร - รูปสามเหลี่ยม กขค มีพื้นที่เท่าใด	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active)
ขั้นสอน 1) นำโจทย์ปัญหามาให้นักเรียนพิจารณา พร้อมภาพประกอบ ดังนี้ พ่อทำกระบะทรายสำหรับเด็กไว้ที่บ้าน มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมมุมฉากที่มีขนาดดังรูป กระบะทรายนี้มีพื้นที่เท่าใด 	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active)

กิจกรรมการเรียนรู้	การจัดการเรียนรู้เชิงรุก
2) นักเรียนอ่านโจทย์ และตอบคำถาม ดังนี้ - สิ่งที่โจทย์ถามคืออะไร - สิ่งที่โจทย์บอกคืออะไร - จะหาพื้นที่ของกระเบทราย ต้องรู้อะไรบ้าง - หาความสูงและความยาวของฐานกระเบทรายได้อย่างไร และได้เท่าใด - หาพื้นที่ของกระเบทรายได้อย่างไร และสรุปคำตอบว่าอย่างไร (ครูอธิบายเพิ่มเติมเพื่อหาแนวทางในการตอบคำถามจากโจทย์ที่กำหนด)	
3) นักเรียนอ่านโจทย์ และตอบคำถาม อีก 1 ข้อ “กระดาศี่แดงรูปสามเหลี่ยมมีความยาวฐาน 10 เซนติเมตร สูง 0.14 เมตร กระดาศี่ขาวรูปสามเหลี่ยมมีความยาวฐาน 0.16 เมตร สูง 9 เซนติเมตร กระดาศี่ทั้งสองรูปมีพื้นที่รวมกี่ตารางเซนติเมตร” 4) นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์ วางแผน และดำเนินการแก้โจทย์ปัญหานี้ตามแนวทางในข้อ 2) 5) นักเรียนทำแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ เล่ม 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน้า 39 เรื่องโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม ข้อ 1 - 3 เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนตรวจสอบความถูกต้อง และถ่ายภาพส่งครูทางแอปพลิเคชันไลน์	การตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active) การตื่นตัวทางกาย (Physically Active)
ขั้นสรุป นักเรียนและครูร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการหาโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม ดังนี้ การแก้โจทย์ปัญหา เริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหา วางแผนแก้ปัญา ดำเนินการตามแผน และตรวจสอบความสมเหตุสมผลของคำตอบ และให้นักเรียนที่มีข้อสงสัยได้ซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนผ่านแอปพลิเคชันไลน์	การตื่นตัวทางสังคม (Socially Active)

จากตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ข้างต้น จะเห็นได้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นการตื่นตัวทางสติปัญญา เกิดกระบวนการทางความคิด และมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา หรือสาระสำคัญของการเรียนรู้ มีสัดส่วนมากที่สุด รองลงมาคือ กิจกรรมที่ส่งเสริมการตื่นตัวทางกายและการตื่นตัวทางสังคม โดยในระหว่างการจัดกิจกรรมอาจจะมีการกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวทางอารมณ์สอดแทรกอยู่ เพียงแต่ไม่ปรากฏในกิจกรรมอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นรูปแบบของการจัดการเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสติปัญญา ดังภาพ

ภาพที่ 2 การเรียนรู้อย่างตื่นตัวแบบเน้นทางด้านสติปัญญา

อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนได้เกิดสมรรถนะ ผ่านกิจกรรมที่ให้เกิดการตื่นตัวทั้ง 4 ด้าน คณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆออกแบบกิจกรรมทั้งในลักษณะรายหน่วย มีระยะเวลา 6 – 10 ชั่วโมง และจัดกิจกรรมในรายคาบ ดังนั้น ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ข้างต้น เป็นเพียงส่วนหนึ่งของหน่วยการเรียนรู้ทั้งหมดเท่านั้น ซึ่งหากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้งหน่วยการเรียนรู้แล้ว จะนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนได้ตามที่กำหนดไว้

จากการวิเคราะห์กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆแยกตามองค์ประกอบของการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทั้ง 4 ด้าน เห็นได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จัดกิจกรรมผ่านกระบวนการ/วิธีการต่าง ๆ ที่ล้วนแล้วแต่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างตื่นตัวของผู้เรียน ในลักษณะ “ชวนให้ทำ นำให้ตรง ลองให้คุย” ดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางกาย (physically active)

คณะครูได้มีการจัดกิจกรรมในลักษณะ “ชวนให้ทำ” โดยให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวร่างกาย เปลี่ยนอิริยาบถ เพื่อให้เกิดการตื่นตัวทางกาย และประสาทสัมผัส กิจกรรมที่ครูได้เลือกใช้ มีทั้งการให้ผู้เรียนได้เคลื่อนไหวเพื่อร่วมกิจกรรมในห้องเรียนหรือนอกห้องเรียน การเป็นตัวแทนออกมาเล่นเกม การนำเสนอรายงานหน้าชั้นเรียน การประดิษฐ์ชิ้นงานที่นำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะทั้งงานที่เป็นกลุ่มและงานรายบุคคล การแสดงบทบาทสมมติ อีกทั้งยังมีการฝึกการเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อมัดเล็ก ผ่านการพูด เขียน วาดภาพ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างกิจกรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ครูเลือกใช้ใช้เกมทบทวนบทเรียน เช่น นำบัตรคำมาติดบนกระดาน แล้วให้นักเรียนออกมาหยิบบัตรคำบนกระดาน แล้วความหมายของบัตรคำ ฝึกออกเสียงตามการนำเสนอการสืบค้นคำศัพท์ใหม่ของเพื่อน หรือแสดงบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์ที่กำหนดให้ เป็นต้น

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ

ครูให้นักเรียนออกมาร่วมกิจกรรมหน้าชั้นเรียน เช่น การออกมาถือบัตรคำ (flashcard) และอ่านออกเสียงคำนั้นหน้าชั้นเรียน หรือให้นักเรียนได้ประดิษฐ์ชิ้นงานโดยในชิ้นงานจะประกอบด้วย การเขียน วาดภาพระบายสี การตัด การประกอบชิ้นงาน เป็นต้น

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

ครูให้นักเรียนทำชิ้นงานที่ประยุกต์ใช้ความรู้จากที่เรียนไป เช่น การทำบ้านสุนัขจากรูปสามเหลี่ยม นักเรียนต้องช่วยกันต่อเติม และสร้างให้บ้านสุนัขออกมาเป็นชิ้นงานที่สมบูรณ์ ใช้ทักษะทั้งการวัด การวาดภาพ การเจาะ การตัด ต่าง ๆ หรือให้นักเรียนนำเสนอผลงาน ทั้งที่เป็นผลการอภิปราย/ออกแบบ และผลงานที่สมบูรณ์แล้ว

2. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางสติปัญญา (Intellectually Active)

การแสดงออกด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนนั้น จะต้องมีความยืดหยุ่นกับการตื่นตัวทางสติปัญญา ครูจึงออกแบบกิจกรรมที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาทั้งด้านความรู้ โดยใช้กระบวนการย้ำ ซ้ำ ทวน ผ่านวิธีสอนโดยการใช้เกม การสอนโดยการอภิปราย การสอนการฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ ยังฝึกกระบวนการคิดที่สัมพันธ์กับชีวิตของผู้เรียน ไม่ว่าจะเป็นการคิดแก้ปัญหา การคิดสร้างสรรค์ การคิดวางแผนอย่างเป็นระบบ ผ่านกิจกรรมในลักษณะ **“นำให้ตรง”** โดยการยกสถานการณ์ เหตุการณ์ ชวนคิด พิจารณา และไตร่ตรอง ถึงความรู้ที่แฝงอยู่ และพัฒนากระบวนการคิดไปพร้อม ๆ กัน เช่น การสอนโดยการใช้กรณีตัวอย่าง การอภิปราย การให้เผชิญหน้ากับปัญหา การเรียนรู้ผ่านการทำโครงการ กระบวนการเหล่านี้ ต้องอาศัย โจทย์ที่ท้าทายและน่าสนใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างกิจกรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

ในวิชาวิทยาการคำนวณ ครูฝึกการคิดวิเคราะห์ แก้ปัญหา ผ่านการสร้างโค้ด “เกมเก็บผลไม้” โดยใช้ โปรแกรม Scratch จนเกิดเป็นเกมที่สำเร็จ หรือในวิชาวิทยาศาสตร์ ครูให้ฝึกกระบวนการคิด วิเคราะห์ผ่านการวิเคราะห์หาแนวทางการลดค่าน้ำประปา ฝึกการวางแผนอย่างเป็นระบบและความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการออกแบบแนวทางในการประชาสัมพันธ์ข้อมูล

กลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา

ครูให้คิดอย่างเป็นระบบและส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบวิธีการป้องกันการแพร่ระบาดของโควิด-19

กลุ่มสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทย

ครูฝึกการสังเกตและการวิเคราะห์ด้วยการเปิดคลิปกระตุ้นความสนใจ ให้สังเกต และอภิปรายถึงสิ่งที่ได้รับชมในคลิป วิเคราะห์การทำงานของตนเอง ฝึกการออกแบบอย่างเป็นระบบ โดยการให้ผู้เรียนวางแผนและสัมภาษณ์บุคคลอื่นเกี่ยวกับคำศัพท์ในภาษาถิ่นต่าง ๆ และส่งเสริมด้านสติปัญญาด้วยการทำแบบฝึกหัดเพื่อทบทวนความรู้

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

ครูฝึกทักษะการออกแบบและความคิดสร้างสรรค์ ผ่านการนำความรู้เรื่องสามเหลี่ยมไปสร้างบ้านสุนัข ฝึกการแก้ปัญหา โดยช่วยกระตุ้นให้นักเรียนได้วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหา ระหว่างการสร้างบ้านสุนัขด้วยตนเอง

3. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางสังคม (Socially Active)

การเรียนรู้ไม่สามารถเกิดขึ้น ได้เพียงคนเดียว แต่การเรียนรู้ร่วมกัน และการเรียนรู้นอกห้องเรียน จะช่วยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น ดังนั้น คณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ จึงได้ออกแบบ กิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการกลุ่ม และส่งเสริมให้มีปฏิสัมพันธ์กับองค์ความรู้รอบตัว ในลักษณะ **“ลองให้คุย”** ซึ่งครูแนะนำแนวทางการทำงานกลุ่ม การแบ่งงาน การมีความรับผิดชอบต่องาน ที่ทำ จากนั้นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รวมกลุ่มอย่างเป็นอิสระ แบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัด ความพร้อมของนักเรียนแต่ละคนเอง แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตาม เมื่อพบปัญหา ร่วมกันหาวิธีและแนวทางในการแก้ไข เพื่อให้ผลงานออกมาสมบูรณ์ที่สุด ทำให้ผู้เรียนได้เห็นคุณค่าของ สมาชิกในกลุ่ม โดยครูทำหน้าที่เพียงให้ความช่วยเหลือ เสนอแนะ ชวนคิด แต่ไม่เป็นผู้ตัดสินหรือแก้ปัญหาด้อย่างกิจกรรม ดังนี้

ตัวอย่างกิจกรรม

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ครูให้นักเรียนฝึกสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผ่านการสัมภาษณ์บุคคลรอบข้างนอกห้องเรียน ไม่ว่าจะเป็น บุคคลในครอบครัว ญาติ ครู หรือคนรู้จักอื่น ๆ เกี่ยวกับคำศัพท์ในภาษาถิ่น ให้ฝึกทำงานกลุ่ม โดยให้ผู้เรียนเลือกสมาชิกในกลุ่มด้วยตนเอง กำหนดหน้าที่ของสมาชิกในกลุ่ม ตามความพร้อมและความถนัดของผู้เรียนแต่ละคน ฝึกการยอมรับฝึกความคิดเห็นของผู้อื่นในการออกแบบการแสดงบทบาทสมมุติให้มีความสมบูรณ์ตามโจทย์ที่กำหนดไว้

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

ครูฝึกทำงานกลุ่มร่วมกัน ด้วยการให้ออกแบบและสร้างบ้านสุนัข เปิดโอกาสให้นักเรียนแบ่งหน้าที่ ร่วมกันทำงาน แสดงความคิดเห็นเพื่อแลกเปลี่ยนในการออกแบบ สร้าง และแก้ปัญหาในระหว่างทำงาน

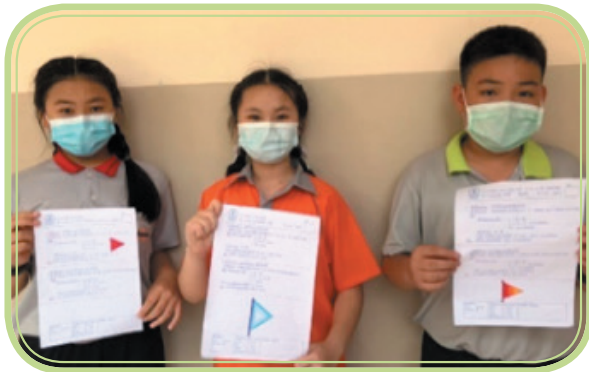

4. กระบวนการเรียนรู้อย่างตื่นตัวทางอารมณ์ (Emotionally Active)

การส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้เท่าทันถึงอารมณ์ตนเองจะช่วยให้ช่วยเกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งในกระบวนการจัดการเรียนรู้ของคณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ อาจจะยังไม่นำไปสู่การกระทบต่ออารมณ์ หรือความรู้สึกมากนัก เนื่องจาก จุดมุ่งหมายหนึ่งของโรงเรียนมุ่งเน้นสู่วิชาการ และทางสติปัญญา อย่างไรก็ตามในบางเนื้อหา ครูได้สอดแทรกการให้ผู้เรียนได้สะท้อนถึงสำคัญของสิ่งที่ได้เรียนรู้ เชื่อมโยงไปสู่เหตุการณ์ที่พบเห็นได้ในลักษณะของ “นำไปตรอง” เช่น **กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย** เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ คำ และการใช้ภาษาถิ่นแล้ว ครูได้ต่อยอดในการชวนผู้เรียนให้เห็นถึงความสำคัญของภาษาถิ่น กระตุ้นให้เกิด เข้าใจและยอมรับในความแตกต่างทั้งทางวัฒนธรรม และเชื้อสาย เนื่องจากโรงเรียนมีนักเรียนที่มาจาก หลากหลายเชื้อสาย จึงเป็นกรณีตัวอย่างที่ดีที่ครูนำมาใช้ให้ผู้เรียนให้ผู้เรียนได้อภิปราย ซึ่งทำให้ภาษาถิ่น มีความหมายต่อผู้เรียนและเชื่อมโยงสู่การปฏิบัติตนได้

ที่มา : www.freepic.com

3. ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียน

การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก เชื่อมโยงแนวทางปัจจุบันสู่ความสำเร็จ

กระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะสำคัญอันนำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติในชีวิตผ่านการจัดการเรียนรู้ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้เกิดการตื่นตัวทั้งทางกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคมของคณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ ไม่เพียงแต่ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะตามที่ได้คาดหวังไว้ แต่ยังทำให้ผู้เรียนมีทักษะสื่อสารมากขึ้น สามารถทำงานเป็นทีม ยอมรับให้ความคิดเห็นของผู้อื่น ร่วมมือกันในการทำงานจนประสบผลสำเร็จ มีความกล้าแสดงออกมากขึ้น มีความละเอียดรอบคอบในการทำงาน อีกทั้งเห็นคุณค่าในตนเอง ผู้อื่น และงานที่ตนทำมากขึ้น ซึ่งผลที่เกิดขึ้นนั้น ไม่เพียงแต่เด่นชัดในนักเรียนทั่วไป แต่พบว่า การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกนี้ ส่งผลให้นักเรียนที่มีความต้องการพิเศษ ได้รับการยอมรับในการทำงานจากเพื่อนร่วมชั้น ทำให้ได้แสดงออกตามความสามารถของตนเอง นอกเหนือจากทักษะ กระบวนการ คุณลักษณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้ว ดังที่ได้กล่าวไปแล้ว สิ่งสำคัญที่สุด คือ ผู้เรียนมีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ เกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ในรายวิชา กระตุ้นให้เกิดความต้องการเรียนรู้จากภายในของผู้เรียนเอง

ไม่เพียงแต่ผู้เรียนเท่านั้นที่มีการเปลี่ยนแปลง แต่คณะครูเองก็มีการปรับเปลี่ยนไปด้วยเช่นกัน โดยครูมีปฏิสัมพันธ์กัน พูดคุยแลกเปลี่ยนเกี่ยวกับแนวทางในการจัดการการเรียนรู้ และการแก้ไขปัญหาระหว่างการจัดการเรียนรู้มากขึ้น นอกจากนี้บทบาทของครูในการจัดกิจกรรมเปลี่ยนไป ครูเกิดความเชื่อใจในนักเรียนมากขึ้น ให้โอกาสนักเรียนได้ทำงานด้วยตนเอง โดยครูทำหน้าที่เพียงสอดส่องให้คำแนะนำช่วยเหลือ และให้นักเรียนได้ประเมินผลการทำงานของตนเอง ซึ่งต่างจากในอดีต ที่แม้ครูจะได้มีการจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เกิดกระบวนการตื่นตัว แต่ครูยังเป็นผู้กำกับทุกอย่าง และเป็นผู้ประเมินผลทุกอย่างเพียงคนเดียว ผู้เรียนจึงไม่ได้เกิดการเรียนรู้จากการตื่นตัวในด้านต่าง ๆ อย่างแท้จริง

ส่วนที่ 4

○ การบริหารจัดการ
ที่นำมาสู่การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

ส่วนที่ 4 การบริหารจัดการที่นำมาสู่การจัดการเชิงรุก

รูปแบบการพัฒนางานและบริหารจัดการศึกษาโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ (TungMahamek School) ใช้อักษรย่อของชื่อโรงเรียน TMS มากำหนดหลักในการบริหารจัดการและคุณลักษณะของผู้เรียนที่เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษา ดังนี้

- T คือ Transparency ความโปร่งใส
- M คือ Management การบริหารจัดการ
- S คือ Smart Kids การพัฒนาผู้เรียนเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ คุณลักษณะของผู้เรียนที่เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาคือ SMART KIDS ได้กำหนดรายละเอียดขยายความคุณลักษณะผู้เรียนเพิ่มเติม ประกอบด้วย

Skills	ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้ และมีทักษะชีวิต
Manner	ผู้เรียนมีมารยาทงดงาม
Achievement	ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนรู้
Reading habit	ผู้เรียนมีนิสัยรักการอ่าน
Technology Literacy	ผู้เรียนที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี

เป้าหมายการพัฒนาผู้เรียน ที่ผู้บริหารและทีมบริหารให้ความสำคัญคือ ทักษะการเรียนรู้และทักษะชีวิตของนักเรียน ซึ่งเป็นวิสัยทัศน์ร่วมของบุคลากรในโรงเรียน ฝ่ายบริหารมีหน้าที่ออกแบบและดำเนินการจัดปัจจัยเกื้อหนุนให้คุณลักษณะของผู้เรียนเกิดผลเป็นรูปธรรม กล่าวคือ

คุณลักษณะของการเป็นผู้รักการอ่าน (Reading Habit) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของผู้เรียนรู้ (learner Person) จึงจัดให้มีกิจกรรมอ่านตอนเช้า จัดให้มีชั่วโมงรักการอ่าน จัดมุมหนังสือให้นักเรียนใช้ศึกษาค้นคว้า จัด Reading Lounge สำหรับให้ผู้ปกครองมาอ่านหนังสือขณะที่รอรับลูกกลับบ้าน กิจกรรมยามเช้าออกแบบให้ช่วงเวลาส่งเสริมการอ่าน ได้แก่ วันอังคารกิจกรรม Monday Many Read นำเรื่องจากการอ่านมาเล่าให้เพื่อนฟัง

คุณลักษณะการเป็นผู้เรียนที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี (Technology Literacy) ได้สนับสนุนห้องเรียนวิทยาศาสตร์ เป็น Resource Center ให้สามารถเข้ามาสืบค้นข้อมูลได้ จัดหา Smart Board สำหรับให้ครูมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเมื่อมีนโยบายการสอน Coding ก็สามารถใช้แหล่งเรียนรู้นี้ได้ด้วย

นอกจากเป้าหมายของการพัฒนาผู้เรียนแล้ว ผู้บริหารตระหนักว่าคณะครูจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ครูจำเป็นต้องปรับการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ การประชุมและสื่อสารครูจึงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาการเรียนรู้เชิงรุกให้กับผู้เรียน ก็ต้องช่วยให้ครูได้ปรับกระบวนการเรียนรู้ของตนเองให้เป็น การเรียนรู้เชิงรุกด้วย

ส่วนที่ 5

สรุปเชื่อมโยง
การทำงานในอนาคต

ส่วนที่ 5 สรุปเชื่อมโยงการทำงานในอนาคต

การเชื่อมโยงการทำงานในอนาคตของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ ประกอบด้วยการจัดการเรียนการสอน และการบริหารจัดการ ดังนี้

มุมมองของครู : มิติการจัดการเรียนการสอน

คณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ เห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่อง แต่อาจยังไม่ครอบคลุมเนื้อหาหรือตัวชี้วัดจากหลักสูตรปัจจุบัน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551) นั่นคือ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกสามารถดำเนินการได้ในเกือบทุกแผนการจัดการเรียนรู้ แต่สัดส่วนของการกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนอาจจะไม่เท่ากันในทุก ๆ ด้าน ขึ้นอยู่ที่ธรรมชาติของสาระการเรียนรู้นั้น ๆ อย่างไรก็ตาม ครูเห็นว่าแนวการจัดการเรียนรู้ควรได้รับการส่งเสริมต่อไป เพราะเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้สู่ผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้เห็นความหมายของการเรียนรู้ และสามารถนำไปสู่การใช้งานจริง สิ่งสำคัญอีกอย่างคือ เป็นกิจกรรมที่ทำให้ครูและนักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน

มุมมองของผู้บริหาร : มิติการบริหารจัดการ

การทำงานในอนาคต ต้องดำเนินการตามวิสัยทัศน์ให้เกิดผลเป็นรูปธรรมให้ได้ ทำให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ และเอกลักษณ์ของโรงเรียน เดิมก็คิดซับซ้อนมาก แต่ก็อาจประสบความสำเร็จได้ยาก จึงพยายามปรับให้ง่าย ให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจและปฏิบัติได้ เพื่อให้วิสัยทัศน์หรือนโยบายเหล่านั้นทำหน้าที่วิสัยทัศน์ร่วม (Shared vision) ขององค์กรอย่างแท้จริง ต้องการงานให้เป็นระบบมากขึ้น ให้กลายเป็นวิถีชีวิตของทุกฝ่ายในโรงเรียนได้เป็นธงนำโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนการสอนฐานสมรรถนะเชิงรุก

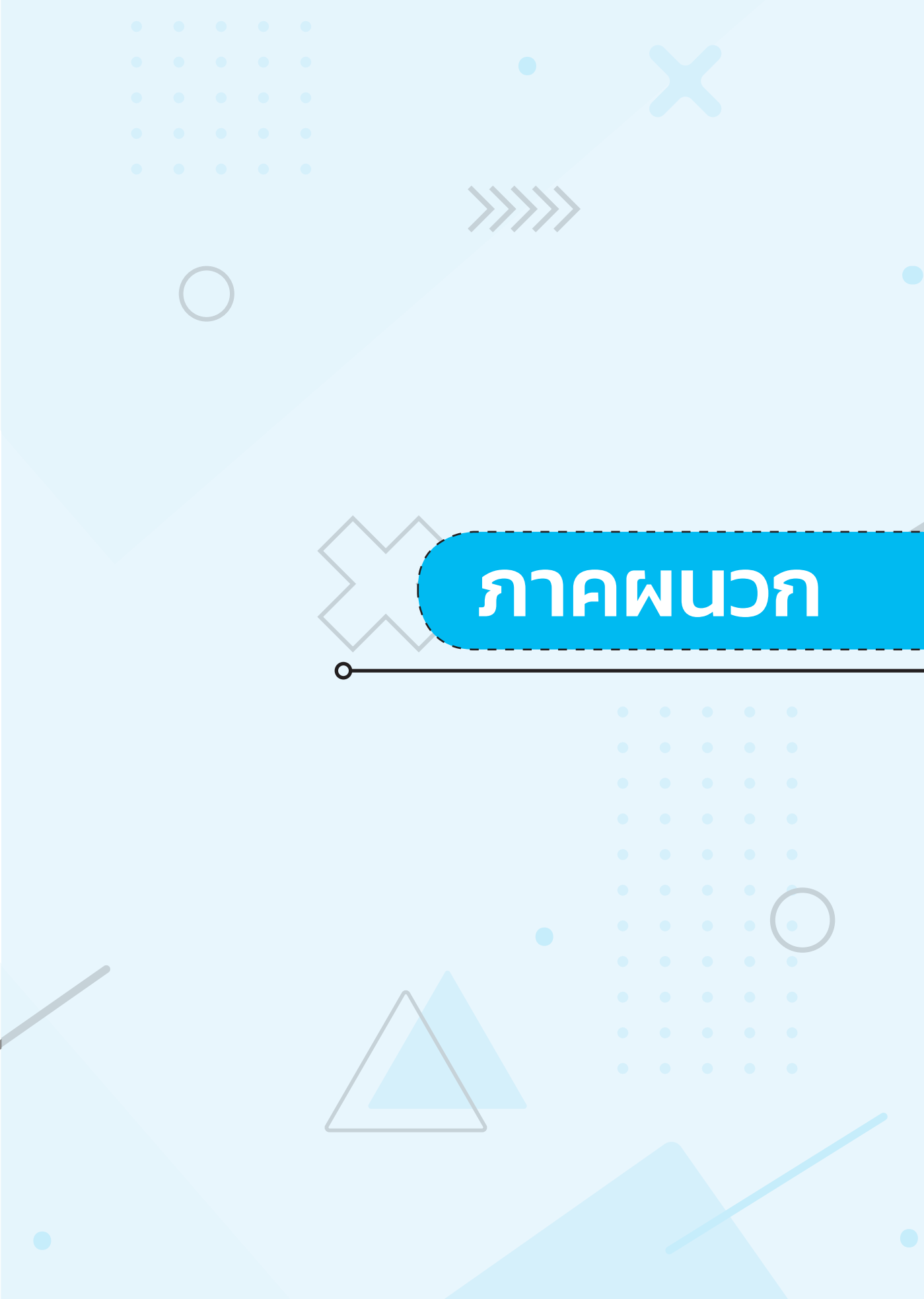
โรงเรียนทุ่งมหาเมฆ เป็นโรงเรียนสังกัดคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มีสถานศึกษาจำนวนมากกระจายเต็มพื้นที่ ในขณะการพัฒนาการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ความศึกษาก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก พัฒนาผู้เรียนให้อยู่ในโลกที่มีความซับซ้อน คลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีความผันผวนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาได้ แน่แน่นอนว่าในสภาพเช่นนี้ แนวนโยบายต่าง ๆ ที่สถานศึกษามีความแตกต่างหลากหลาย ย่อมต้องมีการคิดที่เชื่อมโยงจากแนวนโยบายไปสู่การจัดการศึกษาให้ได้จนหลายเป็นวัฒนธรรมใหม่ในสถานศึกษา เกิดการเปลี่ยนแปลงให้ได้ ในสถานการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นมาแต่อดีต ปัจจุบัน และจะมีมาอีกในอนาคต โรงเรียนจึงมีแนวคิดว่าการที่ได้รับความเกียรติที่เป็นโรงเรียนนาร่องในพื้นที่ ที่จะดำเนินงานตามโครงการ ตามนโยบายของต้นสังกัด และหน่วยงานต่าง ๆ ที่เข้ามา ความร่วมมือ การดำเนินการก็จะช่วยสร้างต้นแบบ รูปแบบแนวทางการดำเนินการที่เป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น เป็นต้นแบบสำหรับสถานศึกษาในเขตพื้นที่ชุมชนเมือง ที่สถานศึกษาอื่น ๆ ที่มีสภาพบริบทที่คล้ายคลึงกันนี้สามารถมาเรียนรู้และนำไปดำเนินการผลิตคุณภาพซ้ำได้ การลงทุนเพียรพยายามเพื่อเรียนรู้และพัฒนางานให้สอดคล้องและบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ของโครงการ ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์กับสถานศึกษาเองแล้ว ก็จะเป็นประโยชน์ต่อสถานศึกษาอื่น ๆ ที่จะกระจายขยายผลต่อไป จะสามารถเรียนรู้และพัฒนาต่อยอดได้เร็วมากขึ้น เนื่องจากนอกจากจะได้แนวคิดแล้ว ยังได้ตัวอย่างการทำงาน รวมทั้งได้เรียนรู้ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จจากการทำงานโรงเรียนที่ได้ดำเนินไปแล้วด้วย

กลไกความสำเร็จของงานต่าง ๆ ของโรงเรียน ส่วนหนึ่งก็ด้วยทีมงานบริหาร และระบบการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบ ซึ่งต่อไปโรงเรียนจะให้ความสนใจออกแบบระบบชุมชนการเรียนรู้เชิงวิชาชีพอย่างเป็นระบบมากขึ้น ซึ่งก็เกี่ยวข้องกับการออกแบบโครงสร้างเวลาเรียนในหลักสูตรสถานศึกษาด้วย เพื่อออกแบบเวลาให้ครูได้มีเวลาว่างในการมาร่วมกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือศึกษาสังเกตชั้นเรียนได้ด้วย นอกจากนี้ต้นทุนเดิมคือบรรยากาศการเป็นกัลยาณมิตรของคณะครู ซึ่งจะพัฒนาให้มีระบบครูหัวหน้าสาระ หัวหน้าสายชั้น ที่ช่วยดำเนินการการประชุมวิชาการของคุณครูได้ ทำให้ต้องปรับระบบบริหารงานวิชาการให้รองรับการเกิดขึ้นของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพ ให้ผู้ที่เป็นหัวหน้าสาระ หัวหน้าสายชั้นมีเวลาทำงานดูแลการพัฒนาการเรียนรู้ของคณะครูมากขึ้น โดยการลดปริมาณงานหรือชั่วโมงสอนลงเพื่อให้มีเวลาสำหรับไปทำงานเรื่องการพัฒนาครูเพิ่มขึ้น

รายการอ้างอิง

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). **การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก**. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : บริษัท 21 เซ็นจูรี จำกัด.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ขอขอบคุณผู้ให้ความอนุเคราะห์ในการพัฒนางานและสนับสนุนข้อมูลในการทำงานถอดบทเรียนจนสำเร็จสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ในครั้งนี้

1. คณะทำงานถอดบทเรียนนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

ศาสตราจารย์ ดร.บงอร เสรีรัตน์	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา
รองศาสตราจารย์ ดร.สมบัติ คชสิทธิ์	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
รองศาสตราจารย์ ดร. ฐิติพร พิชญกุล	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชาธิณี ตรีวิทย์	คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุมาลี เชื้อชัย	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เวณีย์ ชัยเขาวรัตน์	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ดร.เฉลิมชัย พันธุ์เลิศ	สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ
ดร.กฤษณ์ ภิรักษ์สันติกุล	โรงเรียนปรีชาธร
ดร.นาฏฤดี จิตรรังสรรค์	โรงเรียนสุจิตปูลิ
ดร.วีระชาติ ภาษีชา	สำนักการศึกษากรุงเทพมหานคร
อาจารย์กมลชนก สกนธวัฒน์	โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ฝ่ายมัธยม
นายธีรศักดิ์ จิระตราชู	นักวิชาการอิสระ

2. ผู้บริหารและคณะครูโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ กรุงเทพมหานคร

นางสุดารัตน์ พลแพงพา	ผู้อำนวยการ
นางชนกพร แพชนะ	หัวหน้างานวิชาการ
นางสาวสายรุ้ง กิมยง	ครู
นางสาวเกษสุริยงค์ แปลงกลาง	ครู

นางสาวชญญา บุญเจริญ	ครู
นางสาวชุตีรักษพร อมรวิวิติการ	ครู
นางสาวปภัสสร ตันโห	ครู
นางสาวกมลวัน แก้วรุ่งเรือง	ครู
นายณัฐวุฒิ ทรัพย์ประเดิมชัย	ครู
นางสาวรัชชุกร กลับเจริญ	ครู
นางสาวศิริกัญญา สุทธาวาสราภรณ์	ครู

คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ที่ ๑๙๖/๒๕๖๔

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานถอดบทเรียนนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ดำเนินการขับเคลื่อนมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม โดยมุ่งพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของการศึกษา ๓ ด้าน คือ ผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม พลเมืองที่เข้มแข็ง บนฐานคุณธรรม และค่านิยมร่วม ผ่านการดำเนินโครงการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการที่ส่งผลต่อการนำมาตรฐานการศึกษาของชาติสู่การปฏิบัติ โดยมุ่งหวังให้สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการและสถานศึกษาที่สนใจ ได้ตัวอย่างแนวทางการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการสำหรับนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเองต่อไป

การบริหารงานวิชาการ: การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning เป็นเรื่องที่มีความสำคัญสามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาของชาติได้ ดังนั้น เพื่อให้ได้องค์ความรู้ในเรื่องดังกล่าว สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงเห็นควรให้มีการถอดบทเรียนจากสถานศึกษาต้นแบบที่มีการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning สำหรับเผยแพร่ให้แก่สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการและสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานของประเทศไทย

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๙ และมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. ๒๕๔๖ จึงแต่งตั้งคณะทำงานถอดบทเรียนนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ดังนี้

องค์ประกอบ

๑. เลขาธิการสภาการศึกษา	ที่ปรึกษา
๒. รองเลขาธิการสภาการศึกษา	ที่ปรึกษา
๓. ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้	ที่ปรึกษา
๔. ศาสตราจารย์บังอร เสรีรัตน์	ประธานคณะทำงาน
๕. รองศาสตราจารย์สมบัติ คชสิทธิ์	คณะทำงาน
๖. ผู้ช่วยศาสตราจารย์วาริณี ตริวรัญญ	คณะทำงาน
๗. รองศาสตราจารย์อุทิศพร พิษณุกุล	คณะทำงาน
๘. นายเฉลิมชัย พันธเลิศ	คณะทำงาน
๙. นางกนกวลี บริรักษ์สันติกุล	คณะทำงาน
๑๐. นางนาฏฤดี จิตรรังสรรค์	คณะทำงาน
๑๑. นายวีระชาติ ภาษีชา	คณะทำงาน
/๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาลี...	

๑๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุมาลี เชื้อชัย	คณะทำงาน
๑๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์เรวณี ชัยเขาวรัตน์	คณะทำงาน
๑๔. นางสาวกมลชนก สกนธวัฒน์	คณะทำงาน
๑๕. นายธีรศักดิ์ จิระตราขุ	คณะทำงาน
๑๖. ผู้อำนวยการกลุ่มมาตรฐานการศึกษา (นางประวีณา อัสโย)	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๗. นางสาวรณมา สุวรรณประภาพร	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๘. นางสาวปิยะมาศ เม็ดโสง	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๙. นางสาวอุบล ตริรัตน์วิชา	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

อำนาจหน้าที่

- กำหนดกรอบประเด็นในการถอดบทเรียนนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา ในประเด็นการจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning
 - ร่วมดำเนินการถอดบทเรียนนวัตกรรมการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาในประเด็น การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning จากสถานศึกษาใน ๔ สังกัด ๆ ละ ๑ แห่ง
 - เรียบเรียงบทเรียนที่ได้พร้อมนำเสนอเป็นเอกสารรายงานให้อ่านเข้าใจง่าย น่าสนใจ กระตุ้นผู้อ่าน ให้นำไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม
 - ให้ข้อสังเกตและข้อเสนอแนะต่อการจัดทำชุดความรู้ : การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning ในสถานศึกษาที่คัดสรร สำหรับเผยแพร่ให้แก่สถานศึกษาอื่นๆ ได้นำไปปรับประยุกต์ใช้ในบริบทของตน
 - ดำเนินงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๒๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔

(นายอำนาจ วิทยานุวัติ)
เลขาธิการสภาการศึกษา

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1

รายวิชา ท 15101 ภาษาไทย

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563

หน่วยการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ภาษาถิ่น...บอกความเป็นไทย

เวลาเรียน 4 ชั่วโมง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง คุณค่าของการเรียนรู้ภาษาถิ่น

เวลาเรียน 1 ชั่วโมง

ชื่อผู้สอน นางสาวชญญา บุญเจริญ

สอนวันที่ 9 เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564

1. มาตรฐานการเรียนรู้ / ตัวชี้วัด

1.1 มาตรฐาน ท 4.1 เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษา และพลังของภาษา ภูมิปัญญา ทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ

1.2 ตัวชี้วัด ท 4.1 ป. 5/3 เปรียบเทียบภาษาไทยมาตรฐานกับภาษาถิ่น

2. สาระสำคัญ

การเรียนรู้ภาษาถิ่นทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดีขึ้น การเรียนรู้ภาษาถิ่นเป็นการช่วยอนุรักษ์ภาษา และช่วยให้เกิดความรักสามัคคี ความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 บอกประโยชน์ของการเรียนรู้ าคาษาถิ่น (K)

3.2 จำแนกภาษาถิ่นแต่ละภาค (P/S)

3.3 เห็นความสำคัญของภาษาถิ่น (A)

4. สมรรถนะ (C)

4.1 สมรรถนะในความสามารถรู้พื้นฐาน (Competency in Basic Literacy)

- ๑ สมรรถนะหลักด้านภาษาไทยเพื่อการสื่อสาร (Thai Language for Communication) – สมรรถนะที่ 4 การสืบสาน (ระดับ 2)

4.2 สมรรถนะหลัก (Core Competency)

- ๑ สมรรถนะหลักด้านการสื่อสาร (Communication)
 - สมรรถนะที่ 1 การรับสาร (ระดับ 2)

5. สารการเรียนรู้แกนกลาง

ภาษาถิ่น

6. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

6.1 ชี้นำเข้าสู่บทเรียน

นักเรียนร่วมกันแสดงความคิดเห็น โดยครูใช้คำถามท้าทาย ดังนี้

- การรู้จักคำภาษาถิ่นต่าง ๆ มีประโยชน์อย่างไร

6.2 ขั้นสอน

1) นักเรียนแต่ละกลุ่ม ที่ได้รับมอบหมายในการเตรียมความพร้อมจากชั่วโมงก่อน ออกมาแสดงบทบาทสมมติ ตามสถานการณ์ที่กำหนด คือ

นักเรียนรับประทานส้มตำจานนี้แล้วรู้สึกติดใจ อร่อยมากจนอยากไปเล่าให้เพื่อน ๆ ที่มาจากแต่ละภูมิภาคฟัง

หลังจากที่ทุกกลุ่มออกมาแสดงบทบาทสมมติแล้ว ให้นักเรียนที่สามารถใช้ภาษาถิ่นตามภูมิภาคของตนเอง หรืออาสาสมัครออกมาแสดงบทบาทสมมติโดยพูดประโยคข้างต้นให้ตรง กับสถานการณ์ที่กำหนดให้จากนั้นทุกคนร่วมกันพิจารณาคำพูดว่าถูกต้องตรงตามภาษาถิ่นนั้น ๆ หรือไม่ ครูจะช่วยแนะนำเพิ่มเติม ความรู้ให้ถูกต้องยิ่งขึ้น เช่น -

- ภาษาถิ่นเหนือ : “ตำส้มจานนี้ลำชะหนาดเจ้า”
- ภาษาถิ่นอีสาน : “ตำบักหุ่งจานนี้แซบอีหลีได้้อ”
- ภาษาถิ่นใต้ : “ส้มตำจานนี้หอรอจั่งฮู้”

2) ครูแนะนำท่วงทำนอง สีลาการพูดในถิ่นต่าง ๆ

- ภาคเหนือ มักพูดลากเสียงยาว ช้า ๆ ทาเสียงเจ้าให้อ่อนหวานน่าฟัง
- ภาคอีสาน มักพูดค่อนข้างเร็วใช้เสียงสูง ๆ
- ภาคใต้ มักพูดเร็ว ๆ สั้น ๆ หรือสำเนียงห้วนสั้นกว่าภาคอื่น

3) ครูทำตาราง ๔ ช่อง ให้นักเรียนเติมคำ ภาษาถิ่นต่าง ๆ เท่าที่ทราบ หรือ เคยเรียนมาแล้ว แล้วร่วมกันตรวจสอบความถูกต้อง ช่วยกันแก้ไข และอ่านบททวน

4) นักเรียนเล่นปริศนาคำทายในภาษาถิ่นต่าง ๆ เช่น

- กะ.....อะไร คนอีสานเรียกขานกิ่งกำของภาษาไทยมาตรฐาน (กะปอม)

- ก้าง.....อะไรเจ้า หมายถึงท่งนาของจาวเหนือ (ก้างตั้ง)
- ยา.....อะไร ไม่ใช่ยาของหมอ คนได้นี้หนอใช้เรียกสับปะรด (ยานัด)
- แม่.....อะไร ไม่ใช่แม่จริง หมายถึงผู้หญิงสูงอายุ เช่น ย่า ยาย ทวดในภาษาเหนือ (แม่ฮุย)

โดยครูเป็นผู้อ่านคำถามแล้วให้นักเรียนยกมือ เมื่อครูเรียกใครให้คนนั้นตอบคำถาม

5) นักเรียนทำใบงานเรื่อง ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่น จากนั้นนักเรียนร่วมกันเฉลยและตรวจสอบความถูกต้อง

6.3 ขั้นสรุป นักเรียนและครูร่วมกันอภิปรายสรุปความรู้ ดังนี้

- การเรียนรู้ภาษาถิ่นทำให้สามารถติดต่อสื่อสารกับคนในท้องถิ่นนั้น ๆ ได้ดีขึ้น การเรียนรู้ภาษาถิ่นเป็นการช่วยอนุรักษ์ภาษา และช่วยให้เกิดความรักสามัคคี ความรู้สึกเป็นพวกพ้องเดียวกัน

7. สื่อการเรียนรู้

- 7.1 เครื่องแต่งกาย 3 ภาษาถิ่น
- 7.2 ปริศนาคำทาย
- 7.3 ใบงานเรื่อง ภาษาไทยมาตรฐานและภาษาถิ่น

8. ชิ้นงาน/ภาระงาน

การแสดงบทบาทสมมติ 3 ภาษา คือ ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสาน และภาษาถิ่นใต้

9. การวัดและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
1. บอกประโยชน์ของการเรียนรู้คำภาษาถิ่น	ตรวจใบงาน	ใบงานเรื่อง ภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาถิ่น	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ขึ้นไป
2. จำแนกภาษาถิ่นแต่ละภาค	ประเมินการแสดงบทบาทสมมติ	แบบประเมินผล การแสดงบทบาทสมมติ	ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 60 ขึ้นไป
3. เห็นความสำคัญของภาษาถิ่น	สังเกตพฤติกรรม	แบบสังเกตพฤติกรรม	ผ่านน้อยกว่า 2 ข้อ / ไม่ผ่าน ผ่าน 2 ข้อขึ้นไป / ผ่าน

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2

รายวิชา ค16101 คณิตศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หน่วยการเรียนรู้ที่ 6 รูปสามเหลี่ยม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 22 เรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม เวลาเรียน 1 ชั่วโมง

ชื่อผู้สอน นางชนกพร แพชนะ

กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์

ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2563

เวลาเรียน 25 ชั่วโมง

สอนวันที่ 29 ธันวาคม 2563

1. มาตรฐานการเรียนรู้

1.1 มาตรฐาน ค 2.1 : เข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการวัด วัดและคาดคะเนขนาดของสิ่งที่ต้องการวัด และนำไปใช้

1.2 ตัวชี้วัด ค 2.1 ป.6/2 : แสดงวิธีหาคำตอบของโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับความยาวรอบรูปและพื้นที่ของรูปหลายเหลี่ยม

2. สาระสำคัญ

การแก้โจทย์ปัญหาอาจดำเนินการตามขั้นตอนจากการทำความเข้าใจปัญหา วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการตามแผน และตรวจสอบความสมเหตุสมผลของคำตอบ

3. จุดประสงค์การเรียนรู้

3.1 บอกขั้นตอนการวิเคราะห์โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยมได้ (K)

3.2 เขียนขั้นตอนการวิเคราะห์โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยมได้ (P/S)

3.3 นำความรู้เกี่ยวกับการแก้โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยมไปใช้แก้ปัญหาคณิตศาสตร์ได้ (A)

4. สมรรถนะ (Competencies)

4.1 สมรรถนะในความฉลาดรู้พื้นฐาน (Competencies in Basic Literacy)

1) สมรรถนะหลักด้านคณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวัน (Mathematics in Everyday Life)
ระดับ 2

- สมรรถนะที่ 2 การให้เหตุผล

4.2 สมรรถนะหลัก (Core Competencies)

1) สมรรถนะหลักด้านทักษะการคิดขั้นสูงและนวัตกรรม (Higher Order Thinking Skills and Innovation) ระดับ 2

- สมรรถนะที่ 3 การคิดแก้ปัญหา

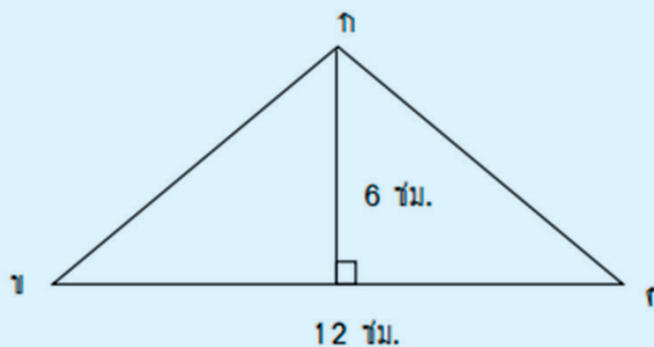
5. สารการเรียนรู้

โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม

6. กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ชั้นนำเข้าสู่บทเรียน

ทบทวนการหาพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยมโดยใช้สูตร โดยใช้รูปในคลิปวิดีโอ ให้นักเรียนตอบคำถาม ดังนี้

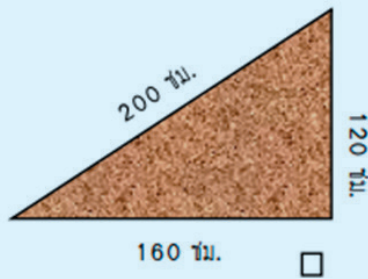
พิจารณารูปสามเหลี่ยม กขค

- รูปสามเหลี่ยม กขค มีฐาน และส่วนสูงยาวเท่าใด
- จะหาพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม กขค ได้อย่างไร
- รูปสามเหลี่ยม กขค มีพื้นที่เท่าใด

ชั้นสอน

- 1) นำโจทย์ปัญหาให้นักเรียนพิจารณา พร้อมภาพประกอบ ดังนี้

พ่อทำกระบะทรายสำหรับเด็กไว้ที่มุมบ้าน มีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมมุมฉากที่มีขนาดดังรูป กระบะทรายนี้มีพื้นที่เท่าใด

- 2) นักเรียนอ่านโจทย์ และตอบคำถาม ดังนี้

- สิ่งที่โจทย์ถามคืออะไร
- สิ่งที่โจทย์บอกคืออะไร
- จะหาพื้นที่ของกระบะทราย ต้องรู้อะไรบ้าง
- หาความสูงและความยาวของฐานกระบะทรายได้อย่างไร และได้เท่าใด
- หาพื้นที่ของกระบะทรายได้อย่างไร และสรุปคำตอบว่าอย่างไร

(ครูอธิบายเพิ่มเติมเพื่อหาแนวทางในการตอบคำถามจากโจทย์ที่กำหนด)

- 3) นักเรียนอ่านโจทย์ และตอบคำถาม อีก 1 ข้อ

“กระดาสีแดงรูปสามเหลี่ยมมีความยาวฐาน 10 เซนติเมตร สูง 0.14 เมตร กระดาสีขาวรูปสามเหลี่ยมมีความยาวฐาน 0.16 เมตร สูง 9 เซนติเมตร กระดาสีทั้งสองรูปมีพื้นที่รวมกี่ตารางเซนติเมตร”

- 4) นักเรียนฝึกคิดวิเคราะห์ วางแผน และดำเนินการแก้โจทย์ปัญหานี้ ตามแนวทางในข้อ 2)

5) นักเรียนทำแบบฝึกหัดในหนังสือเรียนคณิตศาสตร์ เล่ม 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน้า 39 เรื่องโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม ข้อ 1 - 3 เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนตรวจสอบความถูกต้อง และถ่ายภาพส่งครูทางแอปพลิเคชันไลน์

ขั้นสรุป

นักเรียนและครูร่วมกันสรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับการหาโจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม ดังนี้ การแก้โจทย์ปัญหา เริ่มจากการทำความเข้าใจปัญหา วางแผนแก้ปัญหา ดำเนินการตามแผน และตรวจสอบความสมเหตุสมผลของคำตอบ และให้นักเรียนที่มีข้อสงสัยได้ซักถามเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนผ่านแอปพลิเคชันไลน์

7. สื่อการเรียนรู้

7.1 คลิปการสอน เรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม

7.2 แบบฝึกหัด เรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม

8. ภาระงาน/ชิ้นงาน

แบบฝึกหัด เรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม

9. การวัดผลและประเมินผล

จุดประสงค์การเรียนรู้	วิธีวัด	เครื่องมือวัด	เกณฑ์การประเมิน
9.1 บอกขั้นตอนการวิเคราะห์ โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยมได้ (K)	ตรวจแบบฝึกหัด	แบบฝึกหัดเรื่อง โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม	70% ขึ้นไป ถือว่าผ่านเกณฑ์การประเมิน
9.2 เขียนขั้นตอนการ วิเคราะห์ โจทย์ปัญหา เกี่ยวกับพื้นที่ของรูป สามเหลี่ยมได้ (P/S)	สังเกตพฤติกรรมด้านทักษะกระบวนการ	แบบสังเกตพฤติกรรมด้านทักษะกระบวนการ	นักเรียนได้คะแนนระดับคุณภาพดีขึ้นไป
9.3 นำความรู้ เกี่ยวกับการแก้ โจทย์ปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ของรูปสามเหลี่ยม ไปใช้แก้ปัญหาคณิตศาสตร์ได้ (A)	สังเกตพฤติกรรมด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์	แบบสังเกตพฤติกรรมด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์	นักเรียนได้คะแนนระดับคุณภาพดีขึ้นไป

คณะผู้จัดทำเอกสาร

คณะผู้จัดทำเอกสาร

การเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก: ถอดบทเรียนการปฏิบัติของโรงเรียนทุ่งมหาเมฆ

ที่ปรึกษา

ดร.อำนาจ วิทยานวัต
ดร.อุษณีย์ ธโนศวรรย์
ดร.พีรศักดิ์ รัตนะ
นายสำเนา เนื้อทอง

เลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
รองเลขาธิการสภาการศึกษา
ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้

บรรณาธิการ

ดร.ประวีณา อัสโย
นางสาวนุริยา วาจ

ผู้อำนวยการกลุ่มมาตรฐานการศึกษา
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

ผู้รับผิดชอบโครงการ

ดร.ประวีณา อัสโย
นางสุวรรณา สุวรรณประภาพร
ดร.ปิยะมาศ เม็ดไธสง
นางสาวอุบล ตรีรัตน์วิชา
นางสาวนุริยา วาจ
นางสาวสุชาดา กลางสอน
นางสาวภควดี เกิดบัณฑิต

ผู้อำนวยการกลุ่มมาตรฐานการศึกษา
นักวิชาการศึกษาชำนาญการพิเศษ
นักวิชาการศึกษาชำนาญการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ
นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

ผู้ประสานงานการจัดพิมพ์

นางสาวนุริยา วาจิ

นักวิชาการศึกษาปฏิบัติการ

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

กลุ่มมาตรฐานการศึกษา
สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้
สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ
โทรศัพท์ 0 2668 7123
โทรสาร 0 2243 1129
Website : www.onec.go.th

รายการเอกสารวิชาการ
สำนักมาตรฐานการศึกษา
และพัฒนการเรียนรู้

สื่อสิ่งพิมพ์ สกศ. อันดับที่ 69/2564
ISBN (e-book) 978-616-270-368-3